

Muzejní noviny

Číslo 18 (2000/2)

Okresní muzeum a galerie v Jičíně

cena 10,- Kč

Ves Vrbice je rozložena po obou stranách silnice spojující Vysoké Veselí s Jičínem.

Je to jedna z 5 vsí, které patří k farnosti Hradištko a v letech 1976-1990 tvořily střediskovou obec Žeretice. Jsou to vsi Hradištko, Stříbrnice, Vlhošť, Vrbice a Žeretice. Tři z nich mají

zemku bylo přeneseno na osadu. Stříbrnice byl původně dvůr pojmenovaný podle potoka tekoucího odtud do Cidliny. Žeretice mají starší název a jednalo se o osadu Žeretova lidu.

Hradištko vzniklo v místě původně opevněném a název Vlhošť znamenal Vlhostův dvůr.

Hyvlář zapsáno 14 kop grošů od Martina z Vrbice. Mareš i Martin byli obyvatelé Vrbice, tedy poddaní. Mimo těchto dvou zapisů se v soudní knize o Vrbici již nepíše. Vícen z Vlhošti byl uváděn v soudní knize v r. 1372, Mikeš z Hradištká r. 1374 a Petr z Hradištká r. 1391. Žeretice

Přečtěte si:

Obec Vrbice, Stříbrnice, Hradištko

• Archeologie

• Skladatel a klavírista Běda Křídlo

• Historie jičínských trhů

• Zámek Humprecht

• Ohlédnutí za výstavami v roce 2000

• Čtvero ročních dob

Hradištko - VRBICE - Stříbrnice

názvy končící na -ice, jako mnoho dalších osad v okolí. Tyto názvy tvoří 2 skupiny, starší z nich jsou v množném čísle a odkazují na lid původního majitele. Mladší jsou v jednotném čísle, jako Vrbice a Stříbrnice. Jméno Vrbice vzniklo z názvu malé vrby, vrbice. Jméno po-

Nejstarší zprávy o Vrbici

Nejstarší zpráva o Vrbici v soudní knize města Jičína z let 1362-1407 je z roku 1368, kdy 9. května při jednání městského soudu obdržel Mikeš Panoše právo Mareše z Vrbice a v dalším zápisu z téhož dne měl Jakl

se zde neuvádějí a ves Stříbrnice v této době ještě neexistovala.

Další zpráva o Vrbici je z r. 1403, kdy Matyáš, řečený Pec-ka z Řehče prodal Mikuláši z Březiny a Václavu ze Žďáru 1 kopu grošů úroku ročně ve vsi Vrbici u Jičína a ti tento úrok



Vrbice - výmlat pro pana řídícího Čejku

věnovali kostelu v Březině u Mnichova Hradiště. Roku 1389 darovala Zdena z Hoškovic 10 kop grošů březinskému kostelu, za čez byla koupěna kopa grošů úroku, který byl povinen platit Bohunek ze Strak. V roce 1411 drželi Vrbici napolovic Bohunek z Arnošic /asi totožný s Bohunkem ze Strak/ a Petr Divoký. Vznikl spor, kdo má úrok platit; odsouzen k tomu byl Bohunek.

Souvisejší informace o Vrbici máme z r. 1533, kdy po smrti majitele hradu a panství Bradlec Jiříka z Valdštejna se jeho synové a vdova dělili o jeho pozůstalost. Syn Jan dostal úroky a lidi v Soběrazi, Robousích, Řehči, Kacákově Lhotě, Vrbici, Hradištku, Veselské Lhotě a panství na pustém dvoře v Žereticích. Syn Albrecht získal hrad Bradlec se dvorem, tvrz, dvůr a městečko Železnici, 6 celých vsí a 2 necelé pusté. Jejich matka Barbora měla celou ves Vrbici a části vsí Veselské Lhoty, Hradiška a Jičíněvsi a pustý dvůr Mostek, což prodala svému synu Albrechtovi. Po jeho smrti prodali r. 1544 jeho dědicové Vrbici a Veselskou Lhotu s částí Hradiška Mikuláši Bořkovi Dohalskému z Dohalic. Od kdy patřila Vrbice, část Hradiška a dvůr v Žereticích k panství Bradlec, není známo.

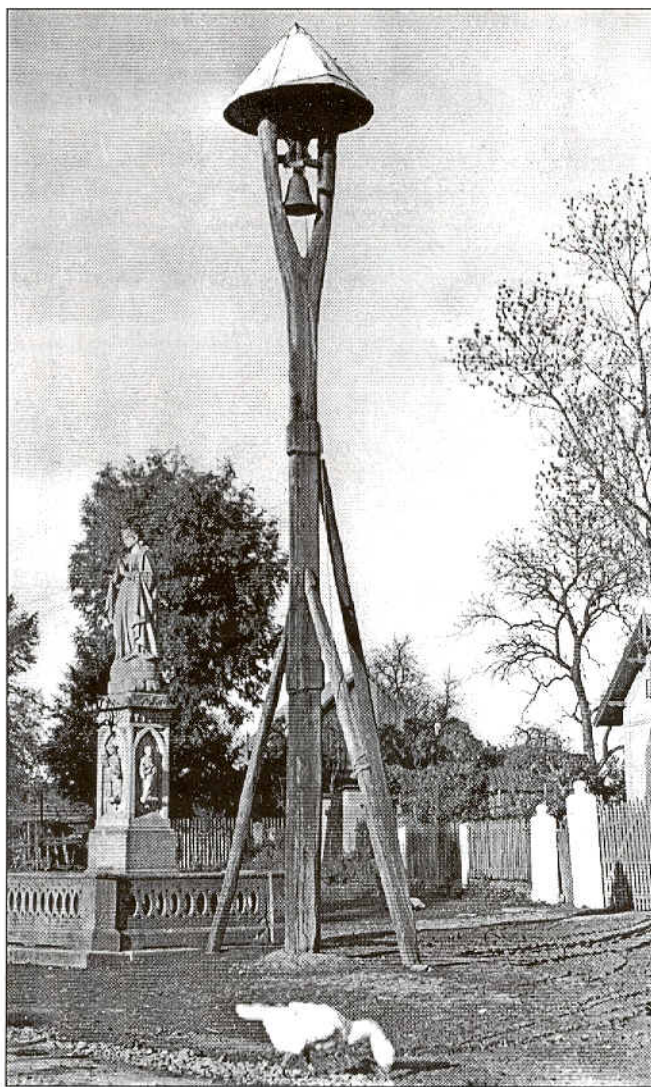
Zprávy o dalších vsích

Hradištko byla farní ves a nejstarší zmínka o ní je z r. 1369 v rejstříku papežských desátků. Ze zdejšího kostela se pololetně platilo 15 grošů papežského desátku. Jednalo se tedy o středně bohatou faru. Roku 1372 se po smrti Kuncše stal zde plebánem /farářem/ kněz Jan. Ves tehdy vlastnili Machek a Ješík z Hradiška, r. 1413 Martin z Chomutic, sídlící v Žereticích; po něm se Hradištko dostalo v držení Radeckých z Radče.

V soudní knize města Jičína byli 24. října 1374 uvedeni Mikeš z Hradiška, Marata, Honlík, řečený Pešek a Kačka Kubanova z Ketně, kteří odevzdali Marešovi, jeho manželce a dětem polovinu čtvrtky pole. Dne 23. dubna 1391 Petr z Hradiška a Pešík ze Slatin jsou zde zapsáni jako svědkové Jana, nevlastního syna Varmužky z Veliše.

V roce 1416 věnovali Albert z Radče a jeho syn Ctibor kapli sv. Markéty u kostela v Chomuticích 3 kopy grošů ročního úroku z Hradiška. Dnes je v místech Radče ves Obora.

V 16. století se rozeznávalo Hradištko Horní a Dolní. Tehdy část Hradiška držela Barbora z Bozkovic, manželka Jiříka z Valdštejna, která ji prodala svému synovi Albrechtovi z Valdštejna. Větší část patřila ke statku Miličevěs. Roku 1544 první část a r. 1557 i druhou část koupil Mikuláš Bořek Dohalský a připojil je ke statku Vysoké Veselí.



Vrbice - zvonice z roku 1883

Vlhošť se poprvé připomíná roku 1332 jako ves patřící k Vysokému Veselí, která tehdy náležela Ješkovi, nejstaršímu synu Beneše z Veselí, příslušníku mocného rodu Vartemberků. K statku patřila též Sběř a Hrobičany. Vicen z Vlhošti, který měl podle zápisu v soudní knize města Jičína z r. 1372 po pří-

padné smrti Bartoloměje, syna paní Vraty, získat 10 kop grošů, byl jen obyvatel. Roku 1406 patřilo ve Vlhošti 6 lánů Janovi, synu Jakuba z Dlažkovic /u Lovosic/. V roce 1409 měl ve Vlhošti 2 kopy a 18 grošů Václav Chod z Mlázovic. Ves byla tehdy asi rozdělena mezi více majitelů.

Nejstarší zmínka o Žereticích je z roku 1350, kdy zde byl Bohuslav ze Žeretic. Roku 1385 vznikl spor o louku mezi Benešem a Vlastkem ze Žeretic a mezi Janem, plebánem z Hradiška. Rozhodčími ve sporu byli plebáni Jan z Kostelce,

Václav, děkan u sv. Apolináře v Praze, Přeche, plebán v Chomuticích a zeman Albert. Po smrti plebána Přeche 1401 přidali k nadání kaple půl lánů v Chomuticích. Nový chomutický plebán Jan z Dědibab vyjednal náhradou za desátek z onoho půllánu kopy grošů úroka ze Žeretic. Roku 1413 potvrzoval plebána v Hradištku jeho nový majitel Martin z Chomutic, sídlící v Žereticích. Po r. 1419 držel část Žeretic a Lužan majitel Radostova Jan z Rýzemburku a z Miličevsi.

V roce 1460 uvedl Věnek z Černína, že si pamatuje, jak Makovec prodal jeho otci Janovi z Černína dvůr poplužní /panský/ v Žereticích a plat na Hradištku a v Nevratcích. V roce 1533 je tento dvůr uváděn jako pustý a patřil k panství Bradlec. Další část Žeretic patřila k Miličevsi.

Bořkové Dohalští z Dohalic

V okolí Vrbice byly většinou vladcké vsi, často rozdělené mezi několik zemanů. Výjimku činilo Vysoké Veselí, které se poprvé připomíná roku 1323, kdy bylo v majetku bohatého rodu Vartemberků. Po vymření pánů Veselských z Vartemberka r. 1434 se v držení Vysokého Veselí vystřídala řada majitelů.

Roku 1533 zapsala Vysoké Veselí Anna roz. Karlíková z Nežetic svému manželu Mikuláši Bořkovi Dohalskému z Dohalic. Jednalo se o tvrz, dvůr a městečko Vysoké Veselí a vsi Velešice, Hrobičany a Sběř. Mikuláš statek značně rozšířil. Roku 1544 přikoupil Vrbici, Veselskou Lhotu a část Hradiška od dědiců Albrechta z Valdštejna, syna majitele panství Bradlec. V roce 1557 koupil od pozůstalých deér Viléma z Holohlav Anežky a Magdaleny tvrz, dvůr a ves Miličevěs, vsi Horní a Dolní Hradištko a Žeretice. Po svém otci zdědil před r. 1536 ves Dohalice s tvrzí a dvorem a tři vesnice.

V roce 1556 měl Mikuláš Bořek Dohalský problémy se soudy, protože jeho poddaný Václav Zitek z Vrbice zavraždil nějakého poddaného Jindřicha Nejedlého z Vysoké.

Mikulášův syn Jan Bořek z Do-

Martin z Činěvsi /u Dymokur/ a Václav z Nemyčevsi. R. 1405 věnoval kostelu v Hradištku Vlastek z Chotělic kopy grošů úroku ročně ze Žeretic. Panství nad úročníkem bylo vyhrazeno Ličkově ze Žeretic.

V roce 1397 založili u chomutického kostela kapli svaté Markéty bratři Radečtí z Radče:



Letecký snímek Vrbice

halic dobře hospodařil a roku 1585 přikoupil Sobčice. Měl sedm synů a pět dcer. Zemřel r. 1590 a jeho synové se o statky rozdělili. Nejstarší syn Mikuláš zemřel 1591 ještě před dělením, nejmladší Jaroslav získal Vysoké Veselí, Hynek dostal Dohalice, Bedřich starší Milíčeves s Vrbicí a Hrobičany a Václav nově utvořený statek Sběř, ke kterému byly připojeny vsi Hradištko, Vlohošť, Žeretice a dvůr Stríbrnice.

Albrecht z Valdštejna a jezuité

V době pobělohorské došlo k zásadním vlastnickým změnám. V únoru 1623 byl Bedřich starší Bořek Dohalský z Dohalic odsouzen konfiskační komisí k propadnutí jedné třetiny statku Milíčeves - tvrz a ves s dvorem a vsí Vrbice a Hrobičany s dvorem. Dohalský ze země odešel a statek v květnu 1623 koupil Albrecht z Valdštejna, který v Jičíně založil jezuitskou kolej s gymnáziem. Roku 1624 dal Valdštejn jezuitské koleji panství Milíčeves, které vytvořil tím, že k Milíčevsi, Vrbici a Hrobičanům připojil deset dalších vsí. Václav Bořek Dohalský zemřel r. 1614, proto statek Sběř nebyl konfiskován a byl ponechán jeho sirotkům, od nichž ho koupil Albrecht z Valdštejna. Po jeho zavraždění, když všechny jeho

statky byly zabaveny, vzal císař jičínskou jezuitskou kolej do ochrany a všechny majetek jí ponechal. Statky Sběř a Vysoké Veselí získal r. 1635 císařský plukovník Mikuláš Heřman Nidrum.

Po třicetileté válce

Vrbice i okolní vsi v době třicetileté války utrpěly značné škody, které nejlépe dokládá soupis zemědělských usedlostí a půdy z roku 1654 zvaný berní rula. Vznikla 6 let po skončení války a sloužila k vyměřování berní /daní/.

V míru měla Vrbice 10 selských statků /gruntů/ a 7 chalup, z toho v r. 1654 mělo 6 sedláků a 4 chalupníci svá stavení rozbořená a pole pustá.

Ve vsi tehdy byli čtyři sedláci. Matěj Štefan měl 10 kop 30 záhonů polí, Jan Sládek a Jakub Pekař měli každý 7 kop 30 záhonů a Tomáš Pazderský měl 6 kop záhonů. Hospodářství Jana Sládka a Tomáše Pazderského byla zkažená a počítala se za poloviční. Chalupníci byli tři. Václav Budínský a Jiřík Krčmář měli každý jeden a půl kopy záhonů, Šanda měl 1 kopy záhonů. Celkem obdělávali čtyři kopy záhonů polí.

Kromě toho byl ve Vrbici ještě jeden statek, který patřil k panství Veliš. Měl 6 kop záhonů půdy a držel ho Hendrych Mírek.

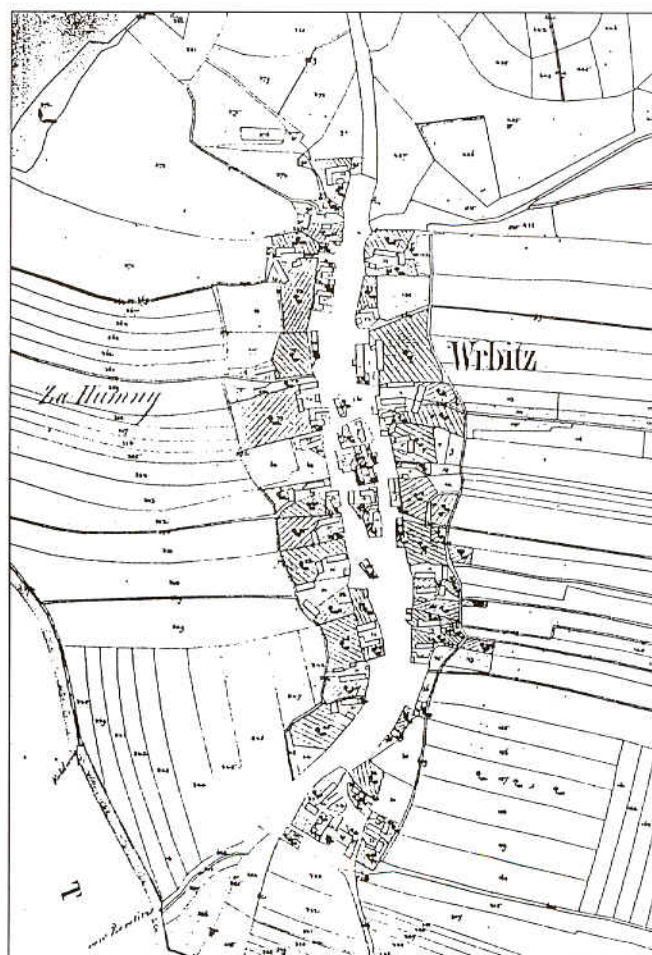
V celé vsi bylo 7 koní, 15 krav, 16 jalovic a 5 vepřů.

uvedení mezi chalupníky truhlář, bednář, tkadlec, řezník a myslivec, mezi baráčníky krčmář, kovář, pekař a pentlikář, ve Vrbici není r. 1654 uveden žádný živnostník.

Když se hospodářské poměry uklidnily a obyvatelstva začalo přibývat, byla spáleniště postupně zastavována a byly zakládány nové chalupy. Ale k nově vzniklým usedlostem bylo dáno jen málo půdy od spálených a opuštěných gruntů. Všechny ostatní selské pozemky, které ztratily ve třicetileté válce hospodáře, si jezuitská vrchnost přisvojila a zřídila z nich na jižním obvodu protáhlé vrbické návsi nový panský dvůr, zvaný ovčín, protože se v něm chovály toliko ovce.

Statek Sběř

Po Valdštejnově zavraždění a konfiskaci jeho majetku získal statek Sběř /i Vysoké Veselí/ císařský plukovník Mikuláš Heřman Nidrum ze Šardeka, který 1640 zemřel. Statek po něm zdědila Marie Mechtilda z Diten, roz. de Boy. Podle berní ruly měl roku 1654 čtyři vsi a dvůr



Vrbice na mapě stabilního katastru z roku 1842

Stříbrnice. Ve Sběři byli 4 sedláci, 4 pusté grunty, 2 chalupníci a 6 chalup bylo pustých. V Hradištku byli 2 sedláci, 1 chalupník a 1 pustá chalupa, ve Vlhošti 4 sedláci a 3 chalupníci a v Žeticích 4 sedláci, 8 pustých gruntů, 4 chalupníci a 1 pustá chalupa. Baráčnicki nejsou u celého statku uvedeni žádní.

V roce 1652 nebyl kostel v Hradištku obsazen a spravoval ho farář Jakub František Lazar z panství Vysoké Veselí, který měl tehdy farní kostel ve Velešicích a filiální ve Vysokém Veselí.

Z majetku konfiskovaného po Valdštejnově zavraždění, dostal jičínský seminář statek Tuř. K němu roku 1675 přikoupila jičínská jezuitská kolej od Anny Kateřiny z Martinic statek Sběř.

Další osudy Vrbice

Vrbický panský dvůr 2. října 1681 vyhořel a byl opět postaven. Roku 1684 shořela kréma Jana Smolaře a pozemky od ní rozděleny ke dvěma novým chalupám. Roku 1686 postavila vrchnost na návsi novou hospodu a přidala k ní 54 korců /16,2 ha/ poli od zaniklého Štefanova statku.

Na počátku 18. století měla Vrbice 5 sedláků, 13 chalupníků a baráčníků s pozemky, 3 baráčníky bezzemky s baráky na obecním pozemku a 5 podruhů bydlících v nájmu. Z baráčníků na obci byli 2 tkalci a 1 podruh byl pastýřem. Poddanské lesy byly jen u 4 usedlostí. Štěpnic a sadů měli Vrbičtí dohromady 6 korců 2 1/2 věrtele /asi 2 ha/.

V celé vsi bylo 24 koní, 2 tažní voli, 34 krávy, 13 jalovic a 17 vepřů. Krávy chovali i 4 podruzi a 1 baráčník na obecním: ježto neměli pole, museli krmení kupovat. Úřední komise roku 1722 zjistila, že vrbečká pole leží v rovině, kde jedna strana je úrodná, druhá má půdu špatnou. Louky označila z části za mokřiny a vystavené zátópám. Pastvin nebylo. K pasení dobytka sloužila pole, ležící ladem.

Tereziánský katastr

Podle Tereziánského katastru bylo v roce 1756 ve Vrbici celkem 18 hospodářů miličevského panství, z toho 5 sedláků mělo

30-60 strychů polí /9-18 ha/, 6 hospodářů mělo 15-30 str. /4,5-9 ha/ a 7 chalupníků mělo 5-15 str. /1,5-4,5 ha/, místo menších usedlostí bylo uvedeno 6 domů bez polí. Jeden hospodář velišského panství měl 28,2 str. /8,46 ha/ polí.

Poddaní užívali 425 strychů /1127,5 ha/ polí, 56 str. /16,8 ha/ pastvin, z toho 36,2 str. /10,86 ha/ obecních, louky, z kterých se svezlo 48,3 dvojsprěžních vozů sena a 6,2 str. /1,86 ha/ lesa. Vrchnost svedla ke svému dvoru z poddanských pozemků 239 str. /71,7 ha/ polí, 61,2 ha pastvin, louky dávající 59 dvojsprěžních vozů sena a 24,2 str. /7,26 ha/ lesa.

Trojsprežní koňskou robotu měli dva sedláci 3 dny týdně, dvojsprežní 3 sedláci 3 dny týdně a 16 poddaných mělo 2 dny ruční roboty. Velišský poddaný neměl robotu.

Ve Vrbici byli 2 tkalci, 1 pastýř, 1 mlynář na panském mlýně o 3 kolech a 2 stoupách na stálé vodě, 6 přadláků a 4 podruzi.

V Žereticích bylo tehdy 21 hospodářů, ve Vlhošti 8 hospodářů, v Hradištku 5 hospodářů, z toho 1 sedlák a 1 velký sedlák.

Hradištko na mapě stabilního katastru z roku 1842

Stříbrnice byl pouze panský dvůr, který měl 445,1 strychů /133,53 ha/ polí, 45,2 str. /13,56 ha/ pastvin a louky dávající 28

dvojspřežních vozů sena.

V Hradištku měl kostel 75,1 str. /22,53 ha/ polí, louky dávající 28 vozů sena a 23 str. /6,9 ha/ smíšeného lesa, farář měl 18 str. /5,4 ha/ polí a louky se 7 1/2 vozu sena, učitel měl 6 str. /1,8 ha/ pole a louku se 2 1/2 vozu sena.

Podruzi roboitovali jeden den týdně. V Žereticích byl krejčí, tesař, zedník, pekař, řezník, kovář, kovářský tovaryš, mlynář na zakoupeném mlýně o 2 kolech a 2 stoupách na stálé vodě, tovaryš, 7 nádeníků, posel, pastýř a 1 žebrák. Část obyvatel se živila předením. Ve Vlhosti je uveden mlynář na dědičně zakoupeném mlýně o 2 kolech a 2 stoupách na stálé vodě a v Hradištku zedník a 3 nádeníci, část obyvatel se přizívovala předením.

Zrušení jezuitského řádu

Dne 5. října 1773 byl zrušen jezuitský řád, jeho statky připadly českému studijnímu fondu a byly přičleněny k českým komorním statkům. To se týkalo panství Miličevce i statku Tuř. Ze státní správy byly všechny dvory těchto panství rozděleny. Rozparcelován byl také vr-



bický dvůr a byli z něj poděleni bezzemci a drobní zemědělci. Na parcelaci se podílelo 28 hospodářů. Z dvora bylo utvořeno 5 nových usedlostí. Rozdělení vrbského dvora bylo provedeno již k 1. lednu 1777, ale schváleno bylo až v březnu 1785. Po rozdělení dvorů přestala robota a místo ní platili vrchnosti dědičný nájem. Po parcelaci měla Vrbice 39 domů a každý její obyvatel měl aspoň kousek svého pole.

Rozparcelován byl i dvůr Stříbrnice a tím vznikla ves Stříbrnice, která již roku 1790 měla 19 domů. V této době měla Vrbice 53 domů z nichž 1 patřil k panství Veliš, Hradištko mělo 20 domů a kostel sv. Matouše, který byl od třicetileté války filiální k Velešicům a od r. 1788 zde byl lokální kaplan.

Podle J. G. Sommera a jeho popisu Čech měla v r. 1834 Vrbice 48 domů a 398 obyvatel, z toho 1 dům patřil k panství Veliš. Byl zde též hostinec. Stříbrnice měly 25 domů, 200 obyvatel a hostinec. V Hradištku bylo 35 domů, 216 obyvatel, hostinec, kostel a lokálie, od roku 1856 povýšena na faru. Škola zde byla obnovena po roku 1773, v r. 1809 zřízena 2. třída, roku 1883 třetí třída a 1885 čtvrtá třída. Do Hradištko byly přiškoleny všechny obce farnosti: Hradištko, Stříbrnice, Vlhošť, Vrbice a Žeretice. Když byla v r. 1890 otevřena škola v Žereticích, byla v Hradištku zrušena 4. třída.

Roku 1835 koupil komorní panství Milíčevy hrabě Eugen Vratislav Netolický a 1841 je prodal hr. Michalu Karlu Althanovi, který byl poslední vrchností před zrušením nevolnictví roku 1848.

Když byl r. 1842 vyměřován tzv. stabilní katastr, měla Vrbice 52 domů, z toho 2 obecní. Ve vsi bylo 11 púllánků, 14 chalupníků, 15 filantů s přiděly od zrušeného dvora a 10 domkářů. Roku 1848 měla při stejném počtu domů 419 obyvatel.

V roce 1850 při zrušení feudální správy a vytvoření nové územní organizace se Vrbice stala obcí, obec Stříbrnice měla osadu Hradištko, která se stala samostatnou obcí roku 1922. Všechny tyto obce byly

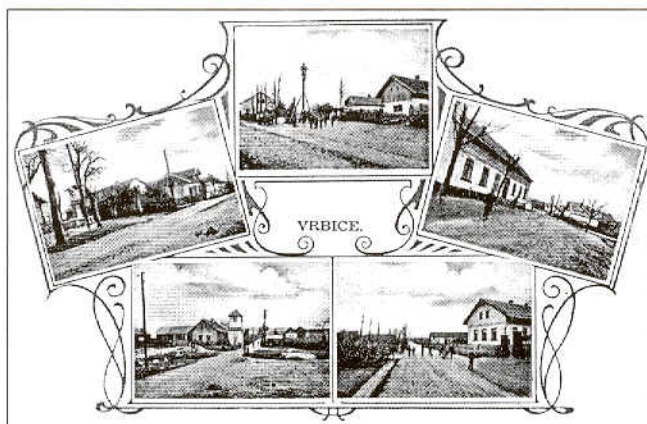
začleněny do politického i do soudního okresu Jičín.

Oldřich Turčín

Hradištská farnost v 19. století

V hradištské farnosti žili v druhé polovině 19. století podle každoročních zpráv pouze katolíci, kromě několika židovských oby-

vatel. Roku 1863 čítala farnost například 1865 katolíků, roku 1873 zde již kromě 1736 katolíků žili i čtyři židé, o dva roky později byli evidováni již pouze katolíci a to 1774. Roku 1885 tu žilo naopak již 10 židů a 1817 katolíků. Postupně počet obyvatel klesá a židé koncem století (poslední zpráva z roku 1892 - 1 žid) již nebyli ve farnosti zachyceni (počet katolíků 1895 - 1534, 1900 - 1499, 1905 - 1426, 1910 - 1420). Ke kostelu sv. Matouše v Hradištku byly přiřazeny osady: Stříbrnice, Vlhošť, Vrbice, Žeretice a Hradištko.



Vrbice na pohlednici ze sbírky Ing. K. Čermáka

Roku 1897 byl vysokým nákladem více než 1 200 zl. obnoven interiér kostela. Oltáře byly téhož roku z přičinění faráře pozlaceny a opatřeny nátěrem a na účet záduší byl kostel nabílen a také natřena střeška. V této době zde působil farář František Hanzl.

V hradištské farnosti působil kolem roku 1908 církevní spolek "Jednota ustavičného klanění", který měl tehdy 30 členů.

Škola

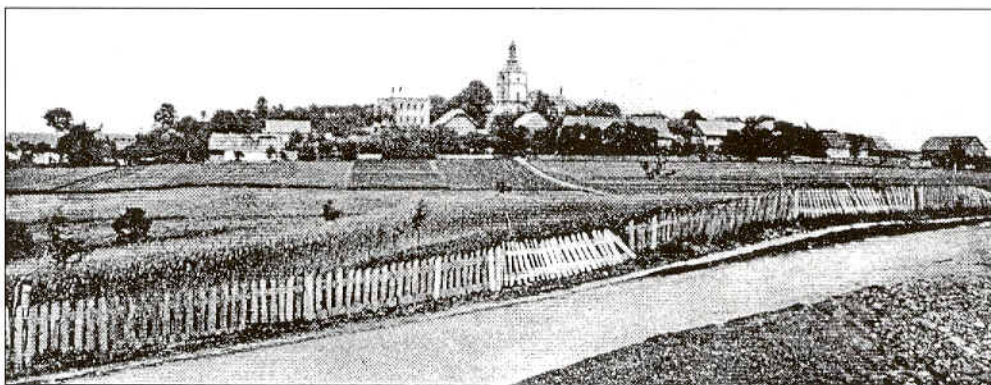
Škola v Hradištku měla stejné problémy s výchovou dětí jako všude jinde. Od poloviny května mávaly především starší

děti se tehdy vedly tři krát za rok k přijetí svátosti pokání a nejsvětějšího přijímání. Biskupský vikář Ferdinand Kopecký zaslal 10. října 1894 Biskupské konzistoři v Hradci Králové následující charakteristiku školáků: "Mravnost mládeže škole povinné jest uspokojivá až na jednotlivé případy, u mnohých chlapců jeví se hrubost a vzdorovitost proti samým učitelům, pak nezřízená poživavost jako pítí kořalky, kouření, u děvčat jeví se ješitnost a záhubná návštěva při muzikách, z čeho nutně následky u mnohých záhy se ukazují jako předčasné hříšné známosti s druhým pohlavím, porušenost mravů a pokálení nevinnosti." V této souvislosti s povzdechem pana faráře je třeba doplnit, že například za rok 1875 bylo v celém vikariátu evidováno 1382 porodů, z nichž bylo 114 nemanželských. V hradištské farnosti bylo z tohoto počtu 7 nemanželských porodů.

V hradištské trojtřídní škole se pěstoval církevní zpěv, na který velmi pozitivně upozorňovaly jednotlivé vizitační zprávy podávající celkové zhodnocení o dané farnosti. Mezi pány učiteli byl pochvalně zmíněn i hradištský Václav Vydra.

Školní budova byla postavena v roce 1893 nákladem 13.560 zl. Na její stavbu společně přispěly obce Vrbice, Stříbrnice, Vlhošť a Hradištko. Na přelomu století chodilo do hradištské školy kolem 300 dětí. Vyučování zde probíhalo do 31. července 1970, kdy byla škola uzavřena.

V roce 1975 pronajalo MNV Žeretice školní budovu Zdravotnickým potřebám ve Vysokém



Hradištko - detail pohlednice

né množství kostelního inventáře, ale často narážela na prodlení ze strany patronátního úřadu. I přesto byly během posledních

dětí omluvenou školní návštěvou, protože je rodiče potřebovali při polních pracích. S tím souviselo i prominutí návštěvy kostela a výuky náboženství. Školní

Mýtě jako skladiště. 1. dubna 1987 byla škola prodána JZD Slatiny za 30 000 Kč /odhadní cena byla 83 650 Kč/, které zde zřídilo přidruženou výrobu - šiti



Škola v Hradištku

svršků obuvi. Po revoluci zde soukromý podnikatel z Prahy provedl rekonstrukci a zřídil pekárnu, která však fungovala pouze v letech 1991-95. V současné době je škola majetkem ZD Slatiny a nic se v ní neprovozuje.

Život na přelomu 19. stol.

Na konci 19. století byla v obcích celé farnosti řada živností. V Hradištku působil Karel Lochman, hostinský a obchodník se smíšeným zbožím, ve Stříbrnici měl svou živnost hostinský Jan Sichra a krejčí Václav Sedláček, ve Vrbici byl hostinský Jan Rejha z čp. 25, obuvník Frant. Hnízdo, kolář Václav Hnízdo, dva kováři Jan Kazda a Josef Polák. V prvním desetiletí nového století se k nim ve Vrbici přidal kupec Karel Drbohlav, ve Stříbrnici obchodník a hostinský Václav Sedláček a obuvník Josef Šedivý. Kolem roku 1907 přibyl ve Vrbici další obuvník Karel Šanda a také sedláři Václav Kyněl, Josef Končinský a podomní obchodník Josef Svoboda.

Na hostinci Jana Rejhy byla r. 1903 zavěšena poštovní schránka. Do té doby zastával tuto roli poštovní zřízenec.

Roku 1908 vznikly ve Vrbici dva spolky: Hospodářsko - čtenářská beseda a Sbor dobrovolných hasičů, který měl při svém vzniku 16 členů. Již o šest let dříve zakoupila obec hasičskou stříkačku za 700 zl.

První světová válka

První světová válka změnila poklidný vývoj obce. Již 25. srpna 1914 psal domů rodičům Jan Crha, že jeho bratr František padl na srbské frontě. Za měsíc doš-

lo rodičům oznámení, že padl i jejich druhý syn Jan, rovněž na srbské frontě. Byly to první válečné oběti z Vrbice. Jména obou bratrů nebyla pro neshody rodiny se zastupitelstvem obce a starostou uvedena na pomníku padlých.

Roku 1917 byl zrekvírován i vrbický zvon, který byl umístěn na sloupu vedle Panny Marie před čp. 27. *"Co let a kolika pokolením udával čas k vstávání a odpočinku. Byl prvním hlasatelem, když někdo v obci zemřel, byl ale také posledním, který svým hlasem dával své s Bohem odcházejícímu na své poslední cestě z rodné vsi. Však i na něj mělo dojít. V roce 1917 přišli dva vojáci, aby zvon sňali a odvezli. Sešli se snad všichni obyvatelé, zůstavší ještě doma, pod zvonkem. Naposledy jako na rozloučenou v pozdních hodinách odpoledních rozezvučel se zvonek, tak jak by se loučil se všemi. Dlouholetý zvyk, kterému se jistě těžko odvykalo. Odvezli zvonek a občané se pomalu rozcházeli každý se svými myšlenkami, které ten čas se nahlas vyjádřiti nedaly."* (Kronika obce Vrbice 1922 - 69).



Vrbický sbor dobrovolných hasičů

Vznik nového státu

Vznik nového státu 28. října 1918 přinesl poválečné uvolnění a nové naděje. Všude se oslavovalo. Z Vrbice a okolních obcí se sešli obyvatelé na úvozové cestě ze Žeretic do Volanic, kde byla narovnána hranice, do které byl zapíchnut prapor v červenožlutých barvách představující Rakousko - Uhersko. Někteří přinesli i obrazy rakouských císařů Františka Josefa I. a Karla I., jiní prapory, jubilejní a válečná vyznamenání, děti potom nejvíce kalendář s císařovým obrazem a čítanky s hymnou. Vše se naházelo na hranici a zapálilo. Celou slávu doprovázela hudba, která nakonec doprovodila lidi do vsi na veselici.

pozemcích náležejících k čp. 2, 49 a 57. Dobrovolnými přispěvků obce, z výtěžků divadel a různých slavností byl slavnostně odhalen pomník na paměť padlých vrbických občanů.

Počátky republiky jsou pevně spojeny s prvními velkými reformami jako například pozemková reforma, která se týkala i některých občanů z Vrbice, kteří tímto způsobem získali část půdy, která byla kdysi rybníkem. Tyto přiděly prováděl okresní soud v Jičíně. Vlastního přidělu prováděného Státním pozemkovým úřadem, se obec účastnila pouze u dvora Slatiny, patřícího velkostatku Jičíněves - Vokšice. V srpnu 1926 byla v obci postavena první radiotelefonická a krystalická stanice v čp. 10.



Zrekvírované hradištské zvony

Elektrifikace

Ve 20. letech se většina obcí snažila o elektrifikaci. V lednu roku 1929 byli obyvatelé Vrbice vyzváni, aby se stali členy družstva pro rozvod elektrické energie. 20. ledna byla svolána ustavující valná hromada družstva. V polovině května byl zvolen elektrizační výbor a rozhodnuto zadat stavbu podle rozpočtu za 149.000 korun na sekundární síť a transformační stanici. Práci provedl "Svaz východočeských elektráren, akciová společnost v Hradci Králové."

V srpnu 1929 se začalo se stavbou elektrického vedení a 2. září se stavbou transformační stanice. V druhé polovině září téhož roku se dělaly již domovní přípojky jak světelné, tak motorové. Dne 11. prosince 1929 byl první den zapnut elektrický proud. 8. července 1930 vstoupilo Družstvo pro rozvod elek-

trické energie ve Vrbici do "Ústřední jednoty hospodářských družstev v Praze."

Roku 1931 bylo postaveno veřejné osvětlení, které zajišťovalo osm lamp.

30. léta 20. století

30. května 1931 započalo každodenní autobusové spojení mezi Jičínem a Vysokým Veselím. Téhož roku bylo v obci již asi 48 jízdních kol.

Roku 1934 schrály školní děti divadlo "Výročí pětistileté bitvy u Lipan". Od roku 1934 byla obec v "Záložním a spořitelním spolku pro Miličoves".

Téměř každý rok se v obci konaly pout' (květen-červen), posvícení (září), taneční hodiny (leden), valná hromada Elektrárenského družstva, Hospodářsko - čtenářské besedy, honebního družstva a Sboru dobrovolných hasičů, dále hasičský ples, věneček a Babinec (veselice). V roce 1937 zde byl založen Republikánský dorost (MSRD).

Ve třicátých letech se již projevují neklidné politické události i v životě jednotlivých obcí. Již roku 1936 bylo i ve zdejší obci provedeno cvičení pro případ přepadení nepřátelským letectvem. V červnu 1938 byla Vrbice spolu s několika dalšími obcemi přidělena pod Třebenici na výcvik ve zbraní. Každý občan musel mít 40 cvičných hodin. Lidé se učili zacházet s puškami, ručními granáty, lehkými i těžkými kulomety.

2. světová válka

Válka přinesla opět velké omezení hospodářství, které symbolizovaly mj. potravinové lístky. Tak například na maslo i mléko byli stanoveni sběrači, pro zdejší obec se jím stal nemyčevský občan Březký a lístky vydával Stanislav Nosek. Již roku 1939 bylo vedle českého pojmenování i německé označení "Wrbitz".

Strasti války přinášely neúnosné dodávky potravin, domácí výrobu nedostupných věcí, kontroly, hlad, nejistotu, a omezení kulturního života, českých spolků i jiných národních projevů.

V květnu 1945 prošla obcí sovětská armáda, která zde zůstala jen jeden den.

Mgr. Hana Fajstauerová

Život po 2. světové válce

Druhou světovou válku přežila obec bez obětí na životech a větších ztrát na majetku občanů.

Ještě v revolučních dnech se do naší obce přišlo rozloučit několik Rusů, Angličanů, Francouzů a Belgičanů, kterým se poda-

vánkova a Doležalova/ - celkem 31 osob. Další pětičlenná rodina /Měšťanova/ se odstěhovala do Starého Místa.

Po únorových událostech v r. 1948 došlo mezi občany k velkému zklamání, což se projeвило v květnových volbách, kdy pro Národní frontu bylo odevz-



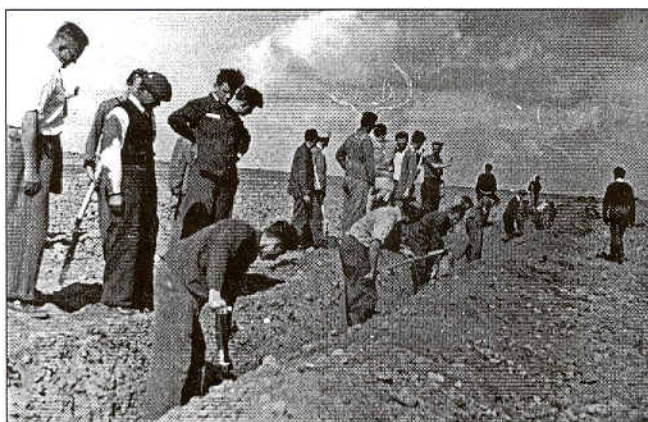
Počáteční práce v družstvu

řilo uprchnout z transportů nebo ze zajateckých táborů do okolí Vrbice. První z nich se u nás objevili koncem září 1944 a potřebovali nejnnutnější ošacení, obutí a hlavně potraviny. Později požadovali i různé nářadí na vybudování provizorního ubyto-

dáno 69 lístků, a proti vládě 89 bílých lístků. Vrbice byla jedna z mála takových obcí na okrese.

Zemědělské družstvo

V roce 1952 byla v obci založena Státní traktorová stanice a Jednotné zemědělské družstvo



Meliorační práce JZD Vrbice v roce 1959

vání. Občané jim všemožně pomáhali, i přes to, že prozrazení se trestalo smrtí nebo likvidační celé vesnice. Ke konci války jich zde bylo téměř dvě desítky. Rozloučení s nimi bylo velice dojemné. Při posledním malém pohostění došlo k výměně adres, vřelému poděkování za pomoc a objetím, u kterých nechyběly ani slzy.

V roce 1946, na základě výzvy vlády o osídlování pohraničí, se z Vrbice odstěhovalo do pohraničí 6 rodin /Glózova, Soukupova, Kotykova, Kozlova, Skří-

II. typu, které se však po roce rozpadlo. Další družstvo bylo pod nátlakem a výhružkami komunistických funkcionářů založeno v r. 1957. Počátky hospodaření byly velice těžké, chybělo zařízení, provozní budovy a chuť do práce. Až o rok později byla postavena drůbežárna a kravín. V této době byly pracovní podmínky téměř zoufalé a odměna za vykonanou práci velice nízká. Mnoho občanů, zejména mladých, odešlo pracovat do průmyslu. K podstatnému zlepšení došlo od 1. 1. 1974, kdy

bylo vrbické JZD začleněno do komplexu JZD Slatiny, kde je dodnes. Po sametové revoluci roku 1989 byla malá část polností a lesů na základě požadavků majitelů navracena. Ostatní občané ponechali pole a louky v JZD a někteří tam dodnes pracují. Agro Slatiny a.s. je i dnes jedním z nejlepších zemědělských podniků na okrese Jičín.

50. - 80. léta

Po volbách r. 1948 byl v obci zvolen Místní národní výbor. Pod jeho vedením, které se za více než 25 let několikrát změnilo, bylo v obci zavedeno veřejné telefonické spojení s jediným aparátom umístěným v místním hostinci.

V roce 1948 bylo také do obce obnoveno pravidelné autobusové spojení na lince Jičín - Vysoké Veselí - Volanice. O několik let později byla s rozvojem průmyslu zavedena další autobusová linka z Jičína do Vysokého Veselí, Smidar a Nového Bydžova, která rovněž vede přes naši obec. Výborné zde je i vlakové spojení z nedaleké obce Butovse.

V roce 1964 bylo v obci obnoveno veřejné osvětlení a v téže době začal vysílat také místní rozhlas.

V roce 1967 bylo započato s regulací místního potoka a byly postaveny betonové mostky u vjezdů do jednotlivých usedlostí. Současně s tím byl také vybagrován po dlouhé době místní rybník, který slouží jako požární nádrž. Výstavbou výpustního zařízení je možno okamžitě vypustit vodu do místního potoka a použít ji k hašení požáru po celé obci.

O rok později bylo zahájeno zatrubňování příkopů podél místní komunikace a v 70. letech byla na těchto místech zahájena výstavba dlážděných chodníků. V roce 1972-73 byla postavena klubovna pro místní mládež.

Dne 1. července 1950 při novém územním uspořádání byly k Žereticím připojeny obce Hradištko a Vlhov. Roku 1971 byla Vrbice sloučena s obcí Stříbrnice s MNV ve Vrbici. Tento MNV byl 1. května 1976 zrušen a obě obce byly přiděleny do střediskové obce Žeretice. V tomto velice nechvalném období, kte-

re trvalo 15 let, se rozvoj satelitních obcí téměř zastavil, neboť většina finančních prostředků byla použita na rozvoj střediskové obce Žeretice. Občané byli s tímto stavem velice nespokojeni. K nápravě došlo až při volbách v r. 1990, kdy 24. listopadu 1990 na přání občanů se obec opět osamostatnila a byla spojena s obcí Stříbrnice. Obecní úřad byl zřízen ve Vrbici.

Dnešní Vrbice

Zvolené 7leté obecní zastupitelstvo vedené starostou K. Horákem si vytýčilo nemalé úkoly, které se jim dařilo úspěšně plnit. Nejprve se jednalo o zlepšení životního prostředí v obou obcích. Byly zlikvidovány divoké skládky, zavedeny kontejnery pro odpad, provedena probírka a úklid obecního lesa. Ve Vrbici byla postavena zděná autobusová čekárna.

Dále následovaly větší a finančně nákladné práce. Ve Vrbici bylo zatrubněno dalších cca 400 m silničních příkopů a tím tato práce dokončena. Na části byl vydlážděn chodník. Ve Stříbrnici byla provedena regulace místního potoka v délce 500 m a vybavován místní rybník.

V r. 1994 byl ve Vrbici uspořádán velice zdařilý "Sjezd rodáků a přátel obce", kterého se zúčastnilo asi 800 lidí. Před sjezdem provedli občané mimořádný

úklid svého obydlí a jeho okolí, ale i veřejných prostranství. Při této příležitosti byla znovu postavena dřevěná zvonice stejného provedení jako původní z roku 1883.

V r. 1996 byla v obou obcích provedena generální rekonstrukce rozvodné sítě el. energie, v následujícím roce bylo zapojeno 40 soukromých telefonních aparátů. Po těchto akcích byla ve Vrbici vyasfaltována místní komunikace "Na Prostředku" a upraveno její okolí.

Další velkou událostí bylo postavení moderní mléčné farmy v bývalých prostorách ZD Slatiny roku 1996 pro 420 kusů dojníc v hodnotě asi 25 mil. Kč. V roce 1998 se veškerá práce obecního zastupitelstva a většiny občanů soustředila na rekonstrukci a přestavbu místního pohostinství a obchodu smíšeného zboží, který obec Vrbice odkoupila. Hodnota přestavby je 1,5 mil. korun. Na rok 2001 je plánováno zavedení zemního plynu do všech domácností obce Vrbice.

V současné době má Vrbice 79 popisných čísel. Za posledních 50 let byla provedena demolice 12 domků, u 19 zemědělských usedlostí byla přestavěna a zmodernizována obytná část a 4 nové vilky byly postaveny na zelené louce. Počet obyvatel obce od roku 1869, kdy čítala 381 obyvatele, klesá /v r. 1900 - 327 obyv., r. 1930 - 290 obyv., r. 1950 - 218 obyv., r. 1970 - 180 obyv., r. 1980 - 151 obyv. a r. 1991 - 108 obyv./, v dnešní době klesl již pod 100.

Do více než 20 domů nebo bývalých zemědělských usedlostí přijíždějí na víkendy buď bývalí majitelé, kteří se z obce odstěhovali, anebo chalupáři. Většina těchto domů a jejich okolí je udržována ve vzorném pořádku.

Václav Splitek
kronikář obce Vrbice



Stavba nové zvonice v roce 1994

OPRAVA

Omlouváme se čtenářům, že se do minulého čísla Muzejních novin /č. 17./ v článku o dějinách Markvartic na str. 5 nedopatřením vloudila chyba. V letech 1949-1960 byly Markvartice a celý soudní okres Sobotka začleněny do okresu Mnichovo Hradiště v Libereckém kraji.

Archeologie

Hradištko

Obec Hradištko a její okolí je územím s mimořádně četným výskytem archeologických památek. Jejich počet je dán soliterním návrším s dnešní obcí Hradištko v těsné blízkosti Cidliny. Místo bylo vhodné pro všechna sídla, jejichž obyvatelé chtěli mít přehled o krajině a podmínky potřebné k životu. Bylo zároveň chráněno Cidlinou každoročně zaplavovanými loukami. Povodně z roku 1997 umožnily učinit si alespoň částečnou představu o jejich zaplavované ploše dnešní již regulovanou řekou.

Nejstarší nálezy /podobně jako v celém regionu/ pocházejí z

mladší doby kamenné. Jsou jimi kamenné nástroje, nejpočetnější archeologické nálezy vůbec. Sídliště prvních zemědělských obyvatel na tomto návrší bylo na místě současné obce, jedna z plochých sekerek byla nalezena na zahrádce u Šedivých jižně od čp. 12 v roce 1990.

V jičínském muzejní archeologické sbírce je uložen i další kamenný nástroj a neúplný šedohnědý džbáněk zdobený rýhami. Pravděpodobně se jedná o milodary kostrového hrobu z pozdního úseku mladší doby kamenné /neolitu/.

Další velmi intenzivní osídlení Jičínska je nálezy doloženo v mladší a pozdní době bronzové.

Lid kultur popelnicových polí obsadil do té doby jen řídké osídlenou krajinu od 12. století př.n.l. a sídlil zde téměř tisíc let. Na Hradištku bylo pravděpodobně sídliště. Pohřebiště k němu bylo zjištěno při kopání šterku u silnice z Hradištko do Vysokého Veselí. Jen některé nádoby se dostaly do muzejních sbírek. Pohřebiště bylo zároveň, spáleným kůstkám - tedy vlastně pohřbu zemřelého, nevěnoval nikdo pozornost. V muzeu Jičín je zachován jen šedohnědý koflík. Další nádoby z tohoto pohřebiště se dostaly do sbírky muzea v Lázních Bělohradě. Ta je nyní uložena v jičínském muzeu a obsahuje tři miniaturní nádoby, které věnoval pan Pižl. Podle dalších nálezů z Čech jsou tyto nádoby, a tím i celé pohřebiště datovány

do 2. a 3. stupně kultury slezskoplatnické /název podle objevů ve Slezsku a Platěnicích u Pardubic/. Opakovanými nálezy zlomků dalších nádob se podařilo toto pohřebiště lokalizovat.

V jičínském muzeu je dále uložena i mísa kultury lužické /jedna z kultur lidu popelnicových polí, pravděpodobně o málo starší než k. slezskoplatnická/, do muzea ji daroval prof. MUDr. Antonín Fingerland. Z Hradištko pochází ještě zlomek další nádoby a kostěnné šidlo - obě z mladší doby bronzové.

První ze dvou archeologických nemovitých památek je slovanské hradiště, které bylo postaveno v polovině 9. století. Zbytky opevnění /val/ jsou patrné podél severního obvodu do

mů Horního Hradiště. Na středním valu Hradiště stojí domy jižního okraje vsi, předhradí je jižně od ní. Opevnění předhradí hradiště je zcela zničené orbou. Na úseku asi 20m dlouhém byl nalezen pás opukových kamenů

po útoku na Libici /28.- 29. září 995/ vyplnilo i další hrady Slavníkovců. Tyto události však archeologické nálezy nemohou potvrdit. Umíme je pro tuto dobu datovat nejvýše na polovinu století.



Horní Hradiště - letecká prospekce hradiště

smíchaných s propálenou hlinou. Některé kameny byly přepáleny do porézního stavu, jsou mnohobarevné a lehké jako houba. Mezi kameny byly zlomky spáleného dřeva - kmenů jehličnatých stromů použitých jako dřevěná konstrukce hliněného náspu za čelní kamennou hradbou. Zánik opevnění je jednoznačně určen stopami po velkém požáru. Geodetické zaměření dvoudílného hradiště vedlo pouze k vymezení průběhu opevnění /publikováno se svolením Archeologického ústavu Praha/.

Datace doby existence hradiště se opírá o početnou kolekci zlomků keramiky sesbíraných na jeho jižní polovině. Paní Šedivá našla spolu s keramikou i hliněný přeslen používaný jako setrvačnický při navíjení láně nitě na vřetánko. Zlomky nádob nesou typickou výzdobu vlnicemi, vpíchy a liniemi. Tvarový vývoj nádob zachycuje jako dobu existence osídlení hradiště druhou půli 9. a celé 10. století. Nejmladším nálezem je velký zlomek okraje šedohnědé hrncovité nádoby z rýhy pro telefonní kabel u stodoly čp. 15.

Zánik hradiště je možné spojit s fyzickou likvidací synů Slavníků sídlících na Libici od poloviny 50. let 10. století. Jeden z rukopisů legendy o biskupovi Vojtěchovi Slavníkovci uvádí, že přemyslovské vojsko

Po zániku hradiště bylo návrší znovu osídleno až ve 13. století, ves Hradištko /a zaniklé hradiště jí jistě dalo jméno/ existovala již před rokem 1372, kdy je o ní první písemná zmínka. K roku 1384 je již uváděn gotický kostel, ke kterému patřilo i panské sídlo. Pozůstatky po něm skrývá pahorek u bývalé školy. Tvrziště je obklopeno příkopem, val je na několika místech poškozen. Objekt leží uvnitř hradiště a v době své existence byl chráněn i jeho již neudržované valy. Tvrz byla sídlem nebohatého venkovského šlechtice a zanikla pravděpodobně během husitských válek.

Hradiště i tvrziště bylo v roce 1997 navrženo k zápisu do Ústředního seznamu nemovitých kulturních památek.

Dolní Hradištko je mladší částí vsi vzniklou při panském dvoře. Již v 16. století dbala vrchnost o obdělávání polí a luk. Zaváděla proto roboty a stavěla panské dvory pro uskladnění sklizně. Panský dvůr je nejmladším velkým objektem obce.

Stříbrnice

Stříbrnice patří k místům, odkud pochází jen málo archeologických nálezů. Je to způsobeno tím, že obec a její okolí leží v místech s vysokou spodní vodou, nekvalitní půdou a rovněž

i tím, že návrší Hradištko právě toto vše poskytovalo.

Dokladem plošného procházení a prospekce krajiny jsou ojedinělé nálezy kamenných nástrojů z mladší a pozdní doby kamenné. Čtyři takové nástroje pocházejí ze Stříbrnic. Byly objeveny v blízkosti obce na polích při orbě. Byly uloženy do sbírky v Lázních Bělohradě a jsou dodnes zachovány.

Vesnice sama patří k mladším sídlům regionu, její jádro má centrální dispozici. To se měnilo stavbami nových domů podél cest do Vysokého Veselí a k Hradištku. První písemná zpráva o Stříbrnicích je v porovnání s většinou obcí Jičínska pozdní. Pochází až z roku 1594, vesnice existovala zhruba o generaci dříve. To je období, kdy si vrchnost snažila zvýšit svůj příjem od poddaných zakládáním vsí tam, kde byla možnost obdělávat pole a louky. Znamenalo to větší příliv naturálních i peněžních dávek od poddaných. Ve vsi byl postaven po roce 1627 jezuitský dvůr s výstavnou obyvatelnou částí.



Archeologické nálezy

Vrbice

Vrbice je vsí výrazně ulicového typu. Osídlená a zastavěná plocha je stále stejného tvaru. Domy lemují středem zástavby probíhající komunikaci a vodoteč. Pouze na jižním okraji vsi přibyl areál zemědělského družstva.

S tvarem zástavby souvisí založení obce a první písemná zpráva o ní z roku 1368. Je to období plošné kolonizace regionu šlechtickou vrchností.

Při zemních pracích na stavbě NN sítě byla v rýze pro kabel na jižním okraji vsi a jižně od

posledního domu nalezena keramika z 16. století. Střepty pocházejí z nádob tehdy běžného keramického zboží převážně cihlové barvy. Nejčastějšími tvary jsou džbány, misky a hrnce. Na dvou střepech je již hnědá a zelená křemičitá poleva. Ta zvyšovala kvalitu nádoby a zamezovala průsaku jejího tekutého obsahu. Mezi zlomky je i okraj čelní vyhřívací stěny komorového renesančního kachle. Tento zlomek signalizuje zámožnost alespoň jednoho sedláka, který si mohl dát kachle u hrnčíře vyrobit a postavit kachlová kamna.

Eva Uhrychová

Památky

Vrbice

Socha Panny Marie - Immaculata

Immaculata byla zřízena nákladem obce Vrbické LP 1874. Postava Panny Marie je umístěna na soklu zdobeném reliéfy sv. Václava, sv. Josefa a sv. Jana Nepomuckého. Nápis na něm umístěný jsou nečitelné. Socha byla obnovena roku 1899 a nachází se na návsi před domem čp. 27.



Immaculata

Foto: PhDr. D. Linková 2000

Sousoší Nejsvětější Trojice

V parčíku před domem čp. 38 se nachází pískovcové sousoší Nejsvětější Trojice z roku 1827. V minulosti se k němu konala procese a bohoslužby k tradiční pouti v obci. Nápis na přední straně: "Anno 1827", latinský nápis nečitelný, na zadní straně: "Tato statue gest wyzdvižena s pomoci nábožných sousedů počestné obce Vrbické. Toho času rychtáře Jana Jandourka roku 1827. Obnovena léta Páně 1906 a 1927".

R. 1994 byla u příležitosti sjezdu rodáků obnovena stříška nad sousoším a opravena zahrádka.



Sousoší Nejsvětější Trojice
Foto: PhDr. D. Linková 2000

Pískovcový křížek

Na konci obce, po levé straně silnice směrem na Hradištko se nachází pískovcový kříž. Byl obnoven roku 1937 rodinou Adámkovou. Mezi křížkem a soklem je nápis: "Pochválen buď Ježíš Kristus". Na zadní straně je nápis nečitelný, viditelné je pouze datum 1937 a jméno autora - Alois Khun z Vojic. V současné době je křížek ve špatném stavu.

Pískovcový kříž

Před domem čp. 21 se nachází pískovcový kříž z roku 1870. Byl postaven nákladem všech občanů Vrbice, roku 1938 obnoven Františkem Tůmou. Na spodním soklu je nápis: "Pojďtež ke mně všichni, kteří pracujete a obtíženi jste, já vás ...dále nečitelný sv. Mat. 1.14." Na vrcholu soklu pod křížem je umístěn



Sousoší Nejsvětější Trojice
Foto: PhDr. D. Linková 2000

těna drobná plastika Beránka. Autorem kříže je František Trnka z Vysokého Veselí.

Na levé straně silnice mezi Vrbicí a Hradištkem na pozemku Tůmových se nachází pomníček, který byl soklem pro sochu Panny Marie. Na přední straně nese nápis: "Svatá Panna Maria, uzdravení nemocných, oroduj za nás.", vzuadu: "Léta Páně 1910 z Vrbice". Byl postaven na památku uzdravení paní Tůmové z těžké nemoci.

Pomník padlým z 1. světové války

V roce 1922 byl postaven památník obětem 1. světové války, jehož autorem je František Tůma z Vrbice. Nachází se před domem čp. 74, na křižovatce silnic Hradištko - Žeretice. Nápis: "Za lež a násili museli jsme klásti život svůj. Padlým vojínům rodná obec 1914-1918". Na pomníku nalezneme 11 jmen padlých.



Slavnostní odhalení pomníku v roce 1922

Zvonice

Na místě staré zvonice z roku 1883, před domem čp. 27, byla u příležitosti sjezdu rodáků 28. května 1994 slavnostně odhalena nová zvonice.

Pamětní deska legionáře J. Kubalíka

Pamětní deska je umístěna na rodném domě Josefa Kubalíka čp. 43. Deska byla slavnostně odhalena 18. července 1937 a obnovena r. 1990 na náklady p. Vacíka z Prahy.



Pamětní deska legionáře J. V. Kubalíka

Stříbrnice

Socha svatého Gotharda

Na bývalé návsi se nachází pískovcová socha svatého Gotharda z roku 1807. Dříve k ní byla konána procese a sloužily se zde bohoslužby. Vpředu pod sochou v malé oválné kartuši je umístěn nápis: "Svatý Gotharde, oroduj za nás", na soklu je nápis: "Sv. Floriáne, oroduj za nás". Dole na podstavci nalezneme nápis: "Svatý Gotard /Oppana Bistum/ před Bohem veliké dívy činil, vsseliká země věčným jeho naplněna jest. Dne 28. srpna Anno 1807", vzuadu: "Bože otče všemohoucí, přijmi oběť naši, smiluj se nad námi. Roku 1891", "1965".



Socha sv. Gotharda
Foto: E. Ulrychová 1995

Pískovcový kříž

Na výjezdu z obce, před domem čp. 12, se nachází pískovcový kříž z roku 1887. Na horní části soklu je ve výklenku umístěna soška svěťce, na spodní části ve zdobeném květinovém rámu



Detail pískovcového kříže
Foto: PhDr. D. Linková

mu nápis: "Duch každý chval té Trojice a spásy světa studnice, Ty slávu Kříže dala nám, dej dojit k Jeho odměnám." Na zadní straně soklu je nápis: "Na památku a k uctění a chvále Boží postavila a obci věnovala Anna Burešová a manželé Sichrovi, č.d.1, po manželci Janu Burešovi 1887". Mezi soklem a křížem se nachází drobná plastika beránka a po stranách dvě okřídlené hlavičky andělíčků. Pomník vytvořil J. John.

Pomník padlým z 1. světové války

Na křižovatce před bývalým hostincem se nachází pomník padlým z 1. světové války, jehož autorem je V. Vomáčko z Vojic. Pomník byl odhalen v roce 1930. Na podstavci, který nese desku se jmény 18 padlých je reliéf legionáře opřeného o strom. Pod pravou nohou legionáře je deska s nápisem: *"My dali životy, vy dejte práci. 1914 - 1918"*. Součástí pomníku býval i pískovcový lev, který v současné době chybí.



Pomník padlým

Bývalý jezuitský dvůr

V místech staršího dvora Dohalských postavili kolem r. 1675 jičínská jezuité nový barokní dvůr a barokní zámek, který sloužil jako sídlo správy



Bývalý jezuitský dvůr

dvora a letní sídlo příslušníků řádu. Koncem 18. stol. se zámek změnil v obytnou budovu, později sloužil potřebám JZD Slatiny. Po r. 1989 přešel objekt do soukromých rukou a v nedávné době byl zbořen.

s trojboce uzavřeným presbytářem a s hranolovou věží před západním průčelím. Loď a presbytář jsou sklenuty valenou klenbou /loď klenba s výsečemi/, závěr kněžiště je ukončen konchou. Loď od presbytáře odděluje půl-



Kostel sv. Matouše

Foto: PhDr. D. Linková 2000

Hradištko

Kostel svatého Matouše

Ve středu obce obklopen hřbitovem se nachází kostel zasvěcený svatému Matouši. Původně stával na tomto místě gotický kostel, připomínaný již roku 1384, který byl v letech 1674 - 77 barokně přestavěn. Jedná se o jednolodní obdélníkový objekt

kruhový triumfální oblouk. Strop nese štukovou výzdobu a malby z konce 17. století.

Rokokové zařízení kostela pochází z doby kolem poloviny 18. století. Na hlavním oltáři je obraz z 2. pol. 19. stol., který je signován "V.K.". Dva boční oltáře ze 40. let 18. století jsou zdobeny pilastry prohnutými ve tvaru volut. Jejich autorem je pravděpodobně mistr oltářů v Běcharech a obrazy namalovali J. J. Koppela a J. Kramolín /?/. V lodi se nacházejí další dva oltáře, sv. Jana Nepomuckého a Assumpty, z 50. let 18. stol. Zdobí je sochy Assumpty z 2. pol. 17. století a sv. Jana Nepomuckého ze století 19. Původní socha z oltáře z doby kolem roku 1740 je dnes umístěna v přední části kostela.

Velmi zajímavá je i mramorová kropenka, která je signovaná "H.C.F.I. Anno 1674".

V rohu hřbitova je umístěna barokní osmiboká márnice s jehlanovitou střechou z 1. třetiny 18. stol.



Plastika sv. Josefa

Plastiky sv. Josefa a Panny Marie

Pískovcové plastiky jsou umístěny před hřbitovní zdí směrem ke škole. Byly postaveny roku 1898 nákladem faráře Františka Hanzla. Vzadu na podstavcích nesou obě shodné nápisy: *"Sochy tyto světil Edv. Jan Nep., biskup královéhradecký dne 24. 4. 1898"*. Nápis vpředu na soše sv. Josefa: *"Poslední ať jsou slova má Ježíši, Josef, Maria"*, na soše Panny Marie: *"Pod ochranu Tvou se utíkáme, svatá Boží Rodičko"*.



Plastika Panny Marie



Pomník padlým

Pomník padlým z 1. a 2. světové války

Při silnici pod hřbitovem se nachází pískovcový pomník padlým z 1. a 2. světové války. Na spodním soklu je reliéf klečící postavy u křížku, nad ní se ohýbá strom. Pomník nese letopočet 1914 - 1918. Nad soklem je nápis: "Mučedníkům osvobozené vlasti na věčnou paměť 1939 - 1945".

Pískovcový kříž

U křižovatky silnic Hradištko - Vrbice - Stříbrnice se nachází pískovcový kříž, jehož autorem je Josef Novotný z Vrbice. Sokl je zdoben plastikami Panny Marie, sv. Ludmily a sv. Václava.

Vpředu na soklu je nápis: "Já jsem vzkříšení, život, kdo věří ve mne, byť také umřel, živ bude".

de", vzadu: "Nákladem manželů Burešových z Hradištká".



Pískovcový kříž - detail soklu
Foto: PhDr. D. Linková 2000

Boží muka "Roubíčková"

V ohybu silnice, vedoucí z Hradištká do Vysokého Veselí, stával pískovcový kříž, který zde vybudovali majitelé pole na ochranu úrody. Podle zdejší pamětnice, bývalé kronikářky, pí. Lukešové, se zde říkalo, že jsou to Boží muka Roubíčková.

Křížek patřil podle dochovaných částí mezi starší lidové památky a byl vytvořen cca v období konce 18. století až v 1. čtvrtině 19. století. Nápis je bohužel nečitelný. Dnes je na tuto lokalitu velice smutný pohled. Obracím se proto na čtenáře s prosbou o fotografii nebo pohlednici, na které by tento kříž ještě nezmizel? V případě, že ano, prosím o její zapůjčení do Okresního muzea a galerie v Jičíně - fotografii vrátíme.

Lidová architektura

Venkovská zástavba ve Vrbici, na Hradištku a ve stříbrnici

Pohledem do katastrálních map stabilního katastru, vypracovaného pro popisované obce v roce 1842, je ještě v této době jasná převaha domů dřevěných, tedy roubených - ve Vrbici byly zděné pouze 2 domy, na Hradištku 6 včetně kostela a márnice a ve Stříbrnici 9 domů. Do konce 19. století probíhaly spíše drobnější úpravy na objektech. Větší změny jsou patrné na objektech z doby kolem 20. let 20. století. V kronice Vrbice, založené v roce 1922, o tom na straně 13 nacházíme tento záznam:

"Po válce zavládl v obci náš silný stavební ruch. Stavělo se a opravovalo za ta válečná léta sešlá stavení, nehledíce na drahotu stavebního materiálu. Pamatuji zcela určitě, že 1000 kusů cihel stálo v roce 1920 - 22 650 korun. Na krytí střech užívalo ponejvíce krytiny z cementových tašek. Cena za 1000 kusů cementových tašek byla až 1200 Kč. Podobně to bylo i s jiným stavebním materiálem, vápnem, pískem i kamenem..." Pro srovnání uvádíme, že např. zedníkům a tesařům se platilo 3,50 - 4 Kč za 1 hodinu, dělníci v zemědělství dostávali 12 Kč za

nem, usazeným nad nimi. Dochází také k bourání roubenek a na jejich místě vyrůstají objekty nové. Vesnicím se nevyhýbají ani požáry: ve Vrbici v dubnu roku 1926 zcela shořela čp. 31, 50, 12 a 13, a z části i čp. 14 a 15.



Vrbice čp. 41

hodinu práce. V této době většina roubenek získala svou dnešní podobu, (míněna je zde podoba, do které od té doby nebylo zasahováno nebo do ní chalupáři zasáhli citlivou rukou) především v podobě nových střech (sedlové již bez kabřince) a tím se z původních lomenic, většinou pásově členěných s ozdobným šikmým bedněním měnilo štítové průčelí na pouhý svisle bedněný olistovaný štít, střechy získávají krytinu z tašek, půvabná dvoukřídla okna s příchými jsou vyměňována za větší dvoukřídla, s podélně posazeným ok-

nekem, usazeným nad nimi. Dochází také k bourání roubenek a na jejich místě vyrůstají objekty nové. Vesnicím se nevyhýbají ani požáry: ve Vrbici v dubnu roku 1926 zcela shořela čp. 31, 50, 12 a 13, a z části i čp. 14 a 15.

U rok později shořely i nově postavené hospodářské objekty u čp. 15, v r. 1928 čp. 59.

V dalším vývoji venkovské zá-

stavby převládají domy zděné, v období 1. republiky ještě vesměs citlivě dotvářející okolí původní zástavby (přízemní, členěná fasáda, niky v průčelí atd.). Původní zástavba ve Stříbrnici a na Hradištku je koncipována v podobě návesní vesnice, v případě obce Vrbice se jedná o návesní silnicovku. S výstavbou nových spojovacích komunikací mezi jednotlivými obcemi je další výstavba většinou již realizována převážně podél komunikace (cca od konce minulého století). Převažují domy se štítovou orientací ke komunikaci, která je charakteristická pro lidovou architekturu severovýchodních Čech, kam řadíme typově i objekty ve Vrbici, Hradištku a Stříbrnici. Jsou to roubené přízemní domy, v původní podobě s představenou lomenicí a kabřincem ve štítovém průčelí (v této podobě se dochovalo pouze jediné čp. a to 41 ve Vrbici).



Kovaná vrata čp. 35 Malé Hradištko Foto: PhDr. D. Linková 2000

ci), ve zdejší oblasti ponejvíce 3 dílný dům komorového typu (půdní dispozice světnice - síň - komora). Menší hospodářství mívala i podoba dvoustranné usedlosti. V této podobě jde o jednotný dům, kde v jedné ose pod sedlovou střechou navazuje hospodářská část (většinou chlévy), přístupné jen ze záhrobee. Většinou samostatně v zadní části dvora, kolmo na obytný objekt, je postavena stodola. Usedlosti jsou ponejvíce trojstranné (paralelně s domem stojí špýchar - a chlév a dvůr uzavírá průjezdni stodola), přičemž usedlosti bývaly zepředu uzavřeny pískovcovými sloupky s dvoukřídly, většinou kovanými vraty a současně i menšími vrátky (zvláště krásnou kovářskou práci můžeme vidět u čp. 35 v "Malém Hradištku", dále ve Stříbrnici čp. 15, 12, ve Vrbici vrata u čp. 2). Bohužel postupem doby, především v době socialismu, byla vrata s vrátky nahrazována kovovým rámem, vyplněným drátem nebo "sitem", v lepším případě se jedná o pokračující latkový plot.

Závěrem lze jen doufat, že současný vývoj zástavby bude citlivěji reagovat na historické kořeny vývoje a to k prospěchu harmonického rázu krajiny, ve které žijeme.

PhDr. D. Linková

Osobnosti

"... Nikdy nezapomenu na ten kousek světa mezi hřebenem Chlumů a Česovskými valy, proktnutý věžemi známých kostelů ve Vysokém Veselí, na Hradištku, ve Slatinách, v Nemyčevsi, v Konecchlumí a v Sobčicích, i vysokými topoly u Volanic, na ty silničky a polní cesty, na ty nepřehledné lesy, kamž jsem se vždycky rád vracel. ..." Takto popisuje krajinu v okolí Vrbice František Karel Zachoval.

Narodil se 30. března 1882 ve Vrbici čp. 23 v početné rodině panského hajného. Obecnou školu navštěvoval na Hradištku, byl premiantem a dobrým kreslířem. Nedostatek finančních prostředků ovlivnil jeho vzdělání, slabší tělesná konstituce mu znemožnila kariéru sochaře, ke které se připravoval. Absolvoval dvouletou průmyslovou školu při

Vyšší státní reálce v Jičíně. Již jako student začal s vlastní literární tvorbou a přispíval do různých studentských a regionálních časopisů a novin. Novinařina se pak stala jeho celoživotním povoláním.



Busta F. K. Zachovala
Autor: Ladislav Šaloun

Svou vlastní básnickou a prozaickou tvorbu uveřejňoval pod pseudonymy F. K. Z. Jičínský a Kamil Bohata. Knižně vyšly například vlastenecké básně *Sny černých nocí /1903/* a *Básně a epigramy /1903/*. Od r. 1902 byl stálým spolupracovníkem a od roku 1906 redaktorem časopisu "Lidové proudy" v Náchodě. V roce 1909 z redakce odešel a nastoupil jako úředník do advokátní kanceláře starosty města JUDr. Josefa Čížka. Ten se záhy stal předsedou tiskového družstva nově založeného časopisu "Náchodské listy" a F. K. Zachoval byl jmenován jeho odpovědným redaktorem od 1. čísla z 1. listopadu 1911. S tímto časopisem zůstal spojen až do jeho zániku v roce 1945.

Mimo to přispíval do mnoha dalších novin, časopisů a sborníků, přátelil se s významnými osobnostmi, aktivně pracoval v Sokole, Klubu čs. turistů, stal se nadšeným propagátorem Náchodska. Vydával vlastní ročenku "Jiráskův kraj - ráj", napsal a vydal propagační brožuru "Město Náchod - střed Jiráskova kraje" a "Jiráskova chata na Dobrošově". Byl také přijat za člena redakce pražských "Národních listů". V roce 1945 odchází do důchodu.

Zemřel v Náchodě 28. května 1976 ve věku 94 let.

Josef Vlad. Kubalík se narodil ve Vrbici 15. listopadu 1896.

Jako devatenáctiletý absolvent jičínského učitelského ústavu odchází bojovat na frontu I. světové války. 11. července 1916 se jako ruský zajatec přihlásil do legii, kde byl zařazen k prvnímu střeleckému pluku M. Jana Husa, později přestoupil k třetímu pluku Jana Žižky z Trocnova. Dne 2. července 1917 byl v bitvě u Zborova těžce raněn a svému zranění 4. 9. 1917 podlehl. Je pochován na neznámém místě.

Nejvýraznější postavou na hradištské škole byl pan řídící učitel **Josef Čejka**. Narodil se v roce 1893, tedy ve stejném roce, kdy byla škola na Hradištku postavena. Byl ruským legionářem, po návratu z Ruska učil krátce v Česově a pak, zřejmě od r. 1923, nepřetržitě až do r. 1956 ve škole na Hradištku. Při vyučování používal řadu důmyslných učebních pomůcek, které si sám zhotovoval a učil děti i pěstítkovým a sadařským dovednostem. Vyučování bylo skutečně jeho koníčkem a věnoval mu celý život.

Do zaslouženého důchodu odešel J. Čejka 30. června 1956. Zbytek svého života prožil ve Vrbici a Hradištku mezi svými bývalými žáky. Zemřel dne 24. listopadu 1971 ve věku 78 let.

Václav Splítek

Příroda

Rybníky a další umělé nádrže patří neodmyslitelně k české krajině. Za staletí své existence se rybníky staly přirozenými ekosystémy, mnohde přejímajícími funkci likvidovaných mokřadů.

Až do začátku tohoto století nebyly rybníky hospodářskou aktivitou člověka příliš ovlivňovány. Vlivem chemizace zemědělství a intenzifikaci chovu ryb se však později staly jen mrtvými nádržemi bez významu pro obojživelníky, vodní druhy ptáků a rostlin a pro celou krajinu vůbec.

Druhým problémem byla i likvidace rybníků. Podíváme-li se na mapu z konce 18. století, najdeme zde několiknásobně větší počet vodních ploch oproti dnešní době. Příkladem je i okolí Vrbice, kde podle kroniky z let 1922 - 1969 existovaly tři rybníky. Ty byly zrušeny a rozparcelovány za pozemkové reformy ve dvacátých letech tohoto století.

Dalším příkladem je i rybník u Hradištska. O tom, že se jednalo o rybník biologicky významný, svědčí i přítomnost výskytu lekninu bělostného, kterého si můžete povšimnout na fotografii pořízené pravděpodobně počátkem století.

Mgr. Petra Ziková



Zaniklý rybník v okolí Hradištska

Vrbice ve vzpomínkách a fotografiích

"U Závěských ve Vrbici od nepaměti bylo útočiště všech ztracených existencí: potulných kolomazníků, vápeníků, kůžičkářů, brusičů a všelijakých komediantů, i cikánů. Jestliže tito trosečníci neznali nikde rozdílu mezi svým a cizím, u Závěských nikdo z nich nikdy neukradl ani hřebík! ...

U Závěských nikdo o nocleh nemusil prosit, každý už předem věděl, co je to za hodné lidi. Ti brusiči, vápeníci a kolomazníci si to říkali mezi sebou.



Vrbický zvonek rozhoupával celý život manželé Burešovi. Pan Bureš byl i obecním poselákem.

Byli i takoví, kteří se k Závěským vraceli s určitou pravidelností. Už jako k dobrým známým. Byl to nocleh sice jen na slámě v pěkně čisté stáji u stodoly, v zimě pak, za sněhu a

mrazů na slámě ve chlívě, na čistém místě za dveřmi, kde byla skládka voňavého sena pro koně a čisté slámy pro dobytek, ale k tomu noclehu pravidelně přišla znamenitá polévka-bramboračka, nebo pořádný hrnek kávy nebo podmáslí, v němž plavaly drobečky z másnice - co právě bylo. To už bylo dílem předobré tetičky Závěské, ..."

"... Na dědečka-hospodáře pamatují se jen málo: umřel dřív, než jsem si ho mohl zřetelněji vtisknouti v paměť. Za to babičku, maminčinu maminku, mám dobře před očima. Dožila se vysokého věku 94 let. Proslula široko daleko svým samostatným "doktořením" a "zažehnaváním".

Zimnici léčila odvarem z jitrocele, žloutenku zaháněla česnekem, lišej potírala masnotou, nebo odporně páchnoucí močkou z dýmek, věděla, jak na nátku, jak na oustře, jak na návni kosti, jak na uřknutí, jak na bradavice, jak na krtice i jak na bolesti zubů. Nastávajícím rodičkám přivolávala ochranu svaté Anny, nebo sv. Barbory, dětem před uřknutím doporučovala červené šatičky, dospělým aspoň červené stužky. Zнала několik forem zařikávacích, vesměs hlubokého rázu náboženského.

V mé paměti zůstaly dva její zákroky, jasně osvětlující její neuhasínající energii: syn chalupníka ze vsi - kmotra Škalouda - z nepozornosti bosou no-

hou šlápl na ostře nabroušenou kosu. Bez mála oddělil si přední část chodidla s prsty od zadní s patou. Hrozně krvácel. Přivolaná k němu babička Šoltysova. Ta okamžitě velikou ránu vyčistila, těžce zraněnou nohu pevně

opatrně stáhla na původní místo a jehlou přišila. A teprve potom s ním odjela do města k lékaři. Ten opět ji vřele pochválil."

"Chasník Mikulka byl typickou figurkou ostře řezaného, hubeného obličeje, zvláštní klá-



bílým plátnem ovázala, zastavila krváčení a teprve potom chlapec odvezen k lékařskému ošetření do města. Doktor shlednul babiččin první zákrok, srdečně tuto pochválil. - Můj starší bratr František při vyhánění dobytka na pastvu byl zachycen těžkým železným pantem u nádvorních selských vrat, vyvrácených zdivočelou jalovicí. Značná část kůže s hlavy byla mu stržena. Maminka na babiččin pokyn ihned vyhledala v truhle svůj krásný hedvábný šátek, z jeho okraje uvolnila čistou hedvábnou nit a společně s babičkou skalpovanou část kůže s hustými vlasy

tivě chůze, křaplavého hlasu. U Závěských našel druhý domov. Chodil v stejně usmolených a roztrhaných gatích a v zmačkaných holinkách jako hospodář, myl se dvěma prsty z chlěvského sudu a nosil i stejně rozbitou placatou čepici. Brzy se ucházel o přízeň staré panny Nány, ale ta ho naponejprv zle vyplatila chlěvským koštětem. Proto na ni zanevřel.

Jeden den v roce patřil vždy výhradně jemu: masopustní úterek - kdy chodily po vsi maškary. Kdy se veselila celá obec a kdy ani děti nešly do školy. To Mikulka hořel. Vždy se ustrojil



Vrbická svatba



za cikánku. Navlékl se do předivných hadrů, hospodyně dávno odložených, pomoučil si orličí nos, vpadlé tváře pomazal hlínkou, hlavu zamotal do koudelce - i ta nejohybnější skutečná cikánka byla proti němu krásavíci. V náručí houpal umazané cikáně, které mu ochotně ušila sama hospodyně Závěská. A Mikulka v čele masopustní cikánské bandy prošmejdil tohoto slavného dne kde jakou světnici a komoru a slídlil po jediném: po pěkně vypečené vepřovince se zelím, nebo uzeněm a po skleničce žitné s rumem. Co za ta-

kové odpoledne všecko snědl a vypil, dalo se těžko spočítat. Ale Mikulka běhal od čísla k číslu, potýkal se s kominíkem, kterého představoval dvorský Jan Jandourek, s kulhavým židem, poskakoval kolem mručícího medvěda, hašteřil se s bábou kořenářkou a jen se olizoval. A večer v hospodě při muzice se motal v kole, podrážel mladé chasé nohy, tancoval se starým Krejčím a s kmotrem Mazancem, byl ve svém živlu. Tancovalo se daleko přes půlnoc, bez ohledu na Boží přikázání a bez ohledu na církevní popelec. Mikulka

moudře říkával, že Pán Bůh na nebi má rád veselé lidi - a mezi tyto se počítal."



"U Závěských se scházel mladý svět. K dispozici tu byla prostorná světnice, opatřená jednoduchým nábytkem. Nahoře ve středu byl stůl se zelenou deskou a trnožemi, podél oken lavice s opěradlem, v rohu bohatě vystlané postele, před kachlovými kamny zasklená polička se svátečním nádobím, za kamny vysoká pec, pod ní opět široká lavice a kolem kamen hruškové, hlazené bidlo pro oděvy i části prádla. Do polovičky byla dlažba z červených, hladkých cihel. Na stěnách obrazy svatých, mezi těmito zvlášť velký obraz svaté Barbory, patronky hospodyně. V této čistě a vždy pěkně

upravené světnici učila se mládež vrbičkám prvním valčíkům a třasákům a za zvlášť pěkných večerů se vytáčelo i na hladkém a pěkně umeteném mlatě ve stodole. K tanci vyhrával na foukací harmoniku František Šoltýsův ze dvora, jindy hráli hoši i děvčata na hřebeny a veselé se zpívalo. Tu srdečnou radost selské chasé mohli právem závidět i císařští princové! Zejména když hodná teta Závěská občas upekla k tomu něco dobrých perníčků a cukrových koleček a uvařila punče! Ty večerní besedy mladých u Závěských měly pravou českou srdečnost. A kdo



z nás jich býval účasten, jistě na ně nikdy nezapomněl!

Z rukopisů F. K. Zachovaly uložených v knihovně OMaG Jičín



Vrbice ve vzpomínkách a fotografiích

"U Záveských ve Vrbici od nepaměti bylo útočiště všech ztracených existencí: potulných kolomazníků, vápeníků, kůžičkářů, brusičů a všelijakých komediantů, i cikánů. Jestliže tito trosečníci neznali nikde rozdílu mezi svým a cizím, u Záveských nikdo z nich nikdy neukradl ani hřebík! ...

U Záveských nikdo o nocleh nemusel prosit, každý už předem věděl, co je to za hodné lidi. Ti brusiči, vápeníci a kolomazníci si to říkali mezi sebou.



Vrbický zvonek rozhoupávali celý život manželé Burešovi. Pan Bureš byl i obecním poselákem.

Byli i takoví, kteří se k Záveským vraceli s určitou pravidelností. Už jako k dobrým známým. Byl to nocleh sice jen na slámě v pěkně čisté stáji u stodoly, v zimě pak, za sněhu a

mrazů na slámě ve chlívě, na čistém místě za dveřmi, kde byla skládka voňavého sena pro koně a čisté slámy pro dobytek, ale k tomu noclehu pravidelně přišla znamenitá polévka-bramboračka, nebo pořádný hnek kávy nebo podmásli, v němž plavaly drobečky z másnice - co právě bylo. To už bylo dílem předobré tetičky Záveské., ..."

"... Na dědečka-hospodáře pamatují se jen málo: umřel dřív, než jsem si ho mohl zřetelněji vtisknouti v paměť. Za to babičku, mamčinu maminku, mám dobře před očima. Dožila se vysokého věku 94 let. Proslula široko daleko svým samostatným "doktořením" a "zažehnaváním".

Zimnici léčila odvarem z jitrocele, žlutou zahněla česnekem, lišej potírala masnotou, nebo odporně páchnoucí močkovou z dýmek, věděla, jak na nátku, jak na oustře, jak na návni kosti, jak na uřknutí, jak na bradavice, jak na krtice i jak na bolesti zubů. Nastávajícím rodičkám přivolávala ochranu svatě Anny, nebo sv. Barbory, dětem před uřknutím doporučovala červené šatičky, dospělým aspoň červené stužky. Zнала několik forem zařikávacích, vesměs hlubokého rázu náboženského.

V mé paměti zůstaly dva její zákroky, jasně osvětlující její neuhasínající energii: syn chalupníka ze vsi - kmotra Škalouda - z nepozornosti bosou no-

hou šlápl na ostře nabroušenou kosu. Bez mála oddělil si přední část chodidla s prsty od zadní s patou. Hrozně krvácel. Přivolána k němu babička Šoltysova. Ta okamžitě velikou ránu vyčistila, těžce zraněnou nohu pevně

opatrně stáhla na původní místo a jehlou přišila. A teprve potom s ním odjela do města k lékaři. Ten opět ji vřele pochválil."

"Chasník Mikulka byl typickou figurkou ostře řezaného, hubeného obličje, zvláštní klá-



bílým plátnem ovázala, zastavila krvácení a teprve potom chlapec odvezen k lékařskému ošetření do města. Doktor shlédnuv babiččin první zákrok, srdečně tuto pochválil. - Můj starší bratr František při vyhánění dobytka na pastvu byl zachycen těžkým železným pantem u nádvorních selských vrat, vyvrácených zdivočelou jalovicí. Značná část kůže s hlavy byla mu stržena. Maminka na babiččin pokyn ihned vyhledala v truhle svůj krásný hedvábný šátek, z jeho okraje uvolnila čistou hedvábnou nit a společně s babičkou skalpovanou část kůže s hustými vlasy

tivé chůze, křaplavého hlasu. U Záveských našel druhý domov. Chodil v stejné usmolených a roztrhaných gaticích a v zmačkaných holinkách jako hospodář, myl se dvěma prsty z chlívského sudu a nosil i stejné rozbitou placatou čepici. Brzy se ucházel o přízeň staré panny Nány, ale ta ho naponejprv zle vyplatila chlívským koštětem. Proto na ni zanevřel.

Jeden den v roce patřil vždy výhradně jemu: masopustní úterek - kdy chodily po vsi masky. Kdy se veselila celá obec a kdy ani děti nešly do školy. To Mikulka hořel. Vždy se ustrojil



Vrbická svatba



za cikánku. Navlékl se do předivných hadrů, hospodyně dávno odložených, pomoučil si orličí nos, vpadlé tváře pomazal hlinkou, hlavu zamotal do koudelce - i ta nejohybnější skutečná cikánka byla proti němu krásavíci. V náručí houpal umazané cikáně, které mu ochotně ušila sama hospodyně Závěská. A Mikulka v čele masopustní cikánské bandy prošmejdil tohoto slavného dne kde jakou světnici a komoru a slídlil po jediném: po pěkně vypečené vepřovince se zelím, nebo uzeném a po skleničce žitné s rumem. Co za ta-

kové odpoledne všechno snědl a vypil, dalo se těžko spočítat. Ale Mikulka běhal od čísla k číslu, potýkal se s kominíkem, kterého představoval dvorský Jan Jand'ourek, s kulhavým židem, poskakoval kolem mručícího medvěda, hašteřil se s bábou kořenářkou a jen se olizoval. A večer v hospodě při muzice se motal v kole, podrážel mladé chasé nohy, tancoval se starým Krejčím a s kmotrem Mazancem, byl ve svém živlu. Tancovalo se daleko přes půlnoc, bez ohledu na Boží přikázání a bez ohledu na církevní popelec. Mikulka

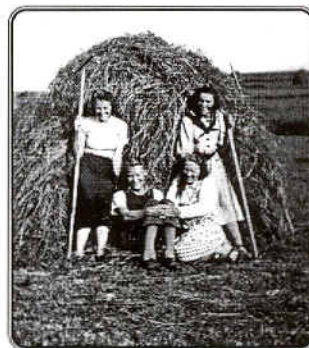


moudře říkával, že Pán Bůh na nebi má rád veselé lidi - a mezi tyto se počítal."



"U Závěských se scházel mladý svět. K dispozici tu byla prostorná světnice, opatřená jednoduchým nábytkem. Nahoře ve středu byl stůl se zelenou deskou a trnožemi, podél oken lavice s opěradlem, v rohu bohatě vystlané postele, před kachlovými kamny zasklená polička se svátečním nádobím, za kamny vysoká pec, pod ní opět široká lavice a kolem kamen hruškové, hlazené bidlo pro oděvy i části prádla. Do polovičky byla dlažba z červených, hladkých cihel. Na stěnách obrazy svatých, mezi těmito zvlášť velký obraz svaté Barbory, patronky hospodyně. V této čisté a vždy pěkně

upravené světnici učila se mládež vrbecká prvním valčíkům a třasákům a za zvlášť pěkných večerů se vytáčelo i na hladkém a pěkně umeteném mlatě ve stodole. K tanci vyhrával na foukací harmoniku Frantík Šoltyšův ze dvora, jindy hráli hoši i děvčata na hřebeny a vesele se zpívalo. Tu srdečnou radost selkové chasé mohli právem závidět i císařští princové! Zejména když hodná teta Závěská občas upekla k tomu něco dobrých perníčků a cukrových koleček a uvařila punče! Ty večerní besedy mladých u Závěských měly pravou českou srdečnost. A kdo



z nás jich býval účasten, jistě na ně nikdy nezapomněl!

Z rukopisů F. K. Zachovaly uložených v knihovně OMaG Jičín



Vynikající český klavírista a skladatel Béda Křídlo



B. Křídlo na fotografii J. Picka z roku 1900

Vpravo vedle hlavní cesty na jičínském hřbitově blízko kaple je hrob, na jehož pomníku, zakončeném na vršku křížem, je umístěna oválná fotografie mladého štíhlého muže s hustými tmavými vlasy, knírem a odhodlaným pevným pohledem tmavých očí. Pod ní je část klávesnice jako symbol toho, že je tu pochován klavírní virtuos a hudební skladatel B. Křídlo, profesor c. ruské konservatoře v Kišiněvě, jehož životní pout' se uzavřela v necelých 26 letech...

Béda Křídlo se narodil 11. září roku 1876 ve staré kopidlenské škole v rodině Josefa Křídla, zdejšího fidečního učitele, a Františky, rozené Blechové z Kopidlna, jeho druhé ženy. Malý Bedříšek byl od narození slabý a churavý, měl všechny dětské nemoci a několikrát prodělal v té době i životu nebezpečný zápal plic. Od dětství se rodiče obávali o chlapcovo zdraví, zvláště když Bedova matka pocházela z rodu zatíženého tuberkulózou. Zemřela, když synkovi byly necelé 2 roky. Otec se pak oženil potřetí s Marií, rozenou Novotnou, ke které chlapec vroucně přilnul.

Sklonky k hudbě projevoval chlapec od útlého dětství. První hudební základy mu vštěpoval jeho otec, jehož povinností jako učitele bylo i hrát na varhany při mších v kostele. Malý Bedřich dokázal tu brzy svého otce zastoupit a už tehdy udivoval svým nadáním a technickou zručností.

Měšťanskou školu vychodil Béda v Nové Pace, kde se stal

žákem učitele a hudebního skladatele Fr. Hartla. V r. 1890, když byl otec dán do penze, se rodina stěhuje do Jičína. Bydlí v prvním patře domu U české koruny čp. 43 na rohu Komenského nám. a Kollárovy ulice. Hudební přípravu tehdy patnáctiletého nadaného chlapce tu převzal ředitel kůru František Jirásek. Zvláštní schopnosti určovaly Bedřicha pro hudební dráhu. Roku 1891 se přihlašuje k přijímacím zkouškám do varhanické školy při pražské konzervatoři, tehdy tříleté. Do tohoto období spadají počátky jeho skutečné skladatelské činnosti.

Na konzervatoři

8. července r. 1893 absoluuje varhanickou školu s výtečným prospěchem a je přijat přímo do III. ročníku klavírní školy pražské konzervatoře, do oddělení prof. Josefa Jiránka. Zároveň studuje skladbu u prof. Karla Knitla a Karla Steckra.

Svému učiteli z novopacké měšťanské školy z vděčnosti a lásky věnuje své 4 písně s průvodem klavíru, op. 3. Dne 7. července 1893 byla poprvé veřejně provedena jeho první větší skladba - 2. a 3. věta z jeho kvarteta pro smyčcové nástroje G-moll. Při výstupních zkouškách konzervatoře následujícího roku 7. července 1894 debutoval již velkou symfonickou skladbou A-moll nazvanou Příchod Vesny. Mladý skladatel, teprve sedmnáctiletý, pustil se tu s odvahou do náročného díla, symfonické básně pro velký orchestr. Celým dílem prostupuje motiv jara a prolétá se nestrojeně s jinými motivy. Formou se tu B. Křídlo nejvíce přibližuje Čajkovskému, svému oblíbenému hudebnímu vzoru, vřelostí a roztažeností Smetanovi. Z díla vane i smutek i melancholie, jako by předzvěst brzkého konce mladického autora.

Skladatelská a koncertní činnost

V r. 1894 pak začal B. Křídlo svou koncertní činnost na téměř 40 vystoupeních, hudebních ve-

čerech a akademiích u nás i v zahraničí. Hraje Raffi, Chopina, Dvořáka, velmi často Liszta, Smetanu, Suka, Rubinsteina, Čajkovského, Beethovena, Schumana, Brahmsa, ale i vlastní skladby.

V Jičíně vystupoval několikrát, např. na Přátelském večeru 11. srpna 1900, pořádaném k jubileu 30 let trvání studentského spolku - Akademické čtenářské jednoty v "Tyršově dvoraně Sokolovny". Vždy byla v odborných hudebních kritikách konstatována jeho neobyčejná technická zručnost, hloubka pojetí, svým výkonem, plně a vroucně procítěným, posluchače podmaňoval.

Zároveň pokračuje B. Křídlo ve své činnosti skladatelské. V roce 1898 složil 5 písní s klavírním doprovodem /Divná дума, divná na verše Sv. Čecha, Chudá dívčina na Sládkovu báseň, Matiče - podle J. Nerudy, V sladké touze na slova Vrchlického a Proč se cesty klikatí podle Evy z Hluboké/.

Až 28. dubna 1898 bylo provedeno v Praze na hudebním večeru Klubu mladých /sdružení tehdy mladých skladatelů/ jeho klavírní trio E-moll, dokončené již v srpnu 1895.

7. července 1898 absoluuje konzervatoř s výborným prospěchem výročním Rubinsteinovým koncertem Es-dur s doprovodem orchestru, jednou z nejtěžších skladeb vůbec. Kritika v českých a německých listech hýří o jeho klavírním výkonu superlativy.

27. listopadu 1898 byly poprvé provedeny v Rudolfinu na koncertě staroměstského Sokola Křídlovy mužské sbory Modlitba na Řípu /slova Vrchlického/ a Mých písní perut' /na Heineho/, zpívané pak pražským Hlaholem a Lumírem a také Lumírem ve Vídni. Z kritik je patrné, že Křídlo jako mladý skladatel konce 19. století ukazuje příští vývoj sborové skladby 20. století, když vložil do svých sborů v té době neznámé těžkosti, jako je např. disonance akordů mužských sborů.

2. března 1899 hrál Křídlo poprvé na hudebním večeru Klubu mladých své 2 české tance pro klavír: Polku a Furianta. Ty pak hrál často, v Hradci Králové, Čes. Brodě, opět v Praze, v Jičíně i později v Kišiněvě.

První polovinu roku 1900 věnoval Křídlo přípravě k srpnové soutěži o Rubinsteinovu cenu t. r. ve Vídni na počest vynikajícího ruského klavírního virtuosa a skladatele 2. pol. 19. století. Soutěž vypisovala petrohradská konzervatoř, jejíž ředitel komisi předsedal. V početné mezinárodní konkurenci se Křídlo projevil jako vynikající umělec s ohromnou technikou a nepochybným básnickým nadáním.

Ihned mu bylo nabídnuto místo profesora klavírní hry na carské konzervatoři v Kišiněvě v Besarábii. Křídlo přijal místo rád, získal pevné životní postavení a příznivé tamní podnebí slibovalo zmírnění nebezpečí jeho plícní choroby.

Působení v Kišiněvě

V Kišiněvě měl Křídlo povinnost vyučovat klavírní hře 20 žáků a 2 stipendisty, ty vyučoval zdarma.

Hned v listopadu 1900 spolupůsobil na koncertě kišiněvské konzervatoře s velkým úspěchem. Po ukončení posledního čísla posluchači nadšeným voláním si vynutili další přidávky. Křídlo zde otevřel cestu Smetanovi, na jižní Rusi neznámému. V letech 1900 - 1901 tu vystoupil Křídlo na 5 koncertech se stoupajícím úspěchem a oblibou své osoby i své hry.

V roce 1901 dostává nabídku na místo profesora klavírní hry na konzervatoři ve Vídni, kterou však, ač byla výhodná a svědčila o jeho vspěchém umění, odmítl. V Kišiněvě byl spokojen, a hlavně tamní podnebí mu prospívalo. V létě 1901 pobýval v Jičíně, jezdil sem na prázdniny za rodiči a koncertoval tehdy v Lázních Bělohradě na akademii Ústřední matice školské.

Koncem roku 1901 mu Česká akademie věd a umění udělila za klavírní skladby op. 9. III. cenu v oboru hudebním v částce 500 korun. V říjnu 1901 jede znovu do Kišiněva, aby se připravil na svůj velký samostatný koncert. Netuší ještě, že jím ukončí nejen svou tamní učitelskou dráhu, ale také svůj mladý život zasvěcený hudbě.

29. prosince 1901 pak absolvoval tento velký koncert v Kišiněvě s mimořádným úspěchem. Hrál skladby vysoce technicky



Křídlov hrob na jičínském hřbitově

náročné: Beethovenovu Sonatu 111, Chopinovu Barkarolu, vlastního Furianta, Schumannův Večer, Rubinsteinův Réves, Čajkovského Svjatky, Jensenovy Vzpomínky, Novákovo Amaro-so a Lizstovy Reminiscences de Don Juan.

Svým rodičům do Jičína píše: *"... když jsem jej /program/ sestavoval, byl jsem si dobře vědom jeho nesmírné těžkosti - takový program málokterý pianista kdy hrál! - ale právě proto chtěl jsem tím učiniti jakousi přehlídku svých schopností a své zdatnosti... - vystoupil jsem silný a vyhrál na celé čáře..."*

Tento největší a nejradostnější Křídlov úspěch byl však bohužel jeho labutí písní. Smrtel-

ná choroba se začínala projevovat stále více.

Labutí píseň

Dne 11. května 1902 přijíždí do Jičína k rodičům na prázdniny, ale musí brzy ulehnout a slábnout víc a více. Ještě 8. srpna 1902, zřejmě netuše tak brzký konec, pouhé tři dny před smrtí, píše prof. Jiránkovi, že se po léčení vrátí do Kišiněva. Prosí ho za odpuštění, že tak škrábe, ale *"jsem tak slab, že sotva pero držím v ruce..."*

Za tři dny nato v náruči zoufalých rodičů skončil.

Ještě týž den, 11. srpna 1902, píše otec Bědy dceři Zdeňce: *"Milá Zdeničko! Ještě nikdy*

jsem Ti s tak truchlivým srdcem, s takovou tíží v duši nepsal jako dnes. Chlouba naší rodiny, Beda, dnes dokončil svůj mnohoblibný mladý věk..."

Bedřich Křídlo byl skutečným umělcem klavírní hry i talentem skladatelským. Jeho prudce stoupající koncertní a skladatelská cesta už od chlapeckých let dokazuje nevšední hudební nadání a je škoda pro české jméno za hranicemi i pro českou hudbu doma, že odešel tak záhy. I tak může být Jičínsko hrdé na tohoto vynikajícího klavírního umělce a předchůdce sborové skladby 20. století.

Jana Hofmanová

Paralelně s prosazováním vnitropolitického vlivu šlechty a konstituováním zemské obce došlo ve 13. století v našich zemích k formování měst jako specifických hospodářských jednotek. Města se formovala na základě svých zvláštních hospodářských podmínek řemeslnických a tržních středisek, vznikajících nejdříve v tradičních centrech souvislého osídlení, a tím i správy. Města se velice záhy diferencovala i podle hierarchie trhu.

Pravidelný spádový tržní okruh oblastní i mezioblastní býval kombinován s krátkodobými sezónními trhy, jakými byly jarmarky. Konaly se jednou nebo dvakrát do roka v pevně stanovených termínech, určených po dávném způsobu podle církevních svátků (zejména po úti a posvícení). Velmi často bývaly jarmarky konány dvakrát do roka v jarních nebo letních ("teplých") a podzimních nebo zimních ("studených") pololetních intervalech, jak to rovněž odpovídalo zemědělským cyklům, kterými se řídily i termíny vybírání feudální renty (obvykle svatojiřské a svatohavelské). Jarmarky trvaly i několik dní, často týden, výjimečně 14 dní. Účelem těchto výsadních jarmarků bylo především zásobovat místní trh výrobky hlavně zemědělskými, zhotovenými nejen v místních řemeslnických dílnách, ale též v jiných, i vzdálenějších městech. Býval tu k dostání větší sortiment zboží. Naproti tomu smyslem týdenních

trhů bylo především zásobovat město zemědělskými produkty. Bývaly specifikovány podle dru-

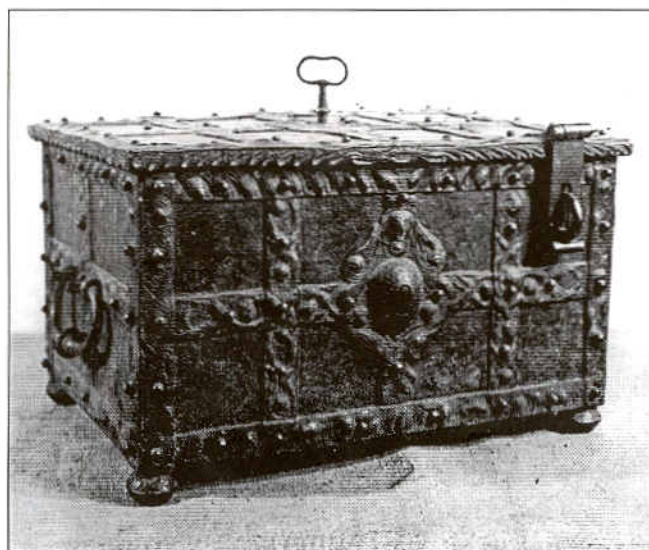
dy i majetkové zisky. K nejvýznamnějším patří privilegium Petra a Čeňka z Vartenberka, kteří

Jičínské trhy pohledem udílených privilegií

hu zboží a často i místně lokalizovány tržištěm (trhy obilní, dobytčí, koňské, s vlnou aj.).

Trh býval otevírán ráno zvláštním znamením zvonek nebo viditelným symbolem (praporek aj.). Teprve tehdy mohl být zahájen s tím, že předkupní právo měli

drželi město společně do Petrovy smrti v roce 1416. Bratři prodali za 325 kop grošů jičínským měšťanům a obyvatelům vsí Staré Místo, Čejkovice, Vokšice, Holín a Ohaveč tak řečené "královo právo", které značně rozšiřovalo soukromé právo vý-



Cechovní truhla ze sbírek OMAg Jičín

místní usedlí měšťané a teprve po odzvonění konce trhu (sejmutí symbolu) mohli navečer nakupovat židé a přespolní, hlavně překupníci, kteří zboží vozili jinam.

Z doby středověkého Jičína pochází řada privilegií, která potvrzují měšťanům práva, svobo-

še jmenovaných obcí. Toto privilegium znamenalo osvobození od berně krčmnických domů, umožňovalo právo volného odkazu movitého a nemovitého jmění atd. Vedle těchto zisků bylo pro město důležité i povolení provozování trhů.

15. a 16. století bylo dobou roz-

květu českých měst. Ve městech se rozvíjela jednotlivá řemesla, v těch větších byly zastoupeny i nejrůznější specializované obory. Vývoj spotřebních požadavků místního a oblastního trhu i jeho rozsah určoval počet řemesel, která se mohla užít v jednotlivých městech. Od sklonku 14. století, kdy spotřební požadavky v jednotlivých oblastech již nevyvolávaly potřebu další specializace, trh se nasýtil a specializace ustrnula, stala se cechovní organizace řemeslníků ve výrobě významných odvětví existenčně nezbytnou. Jedině cechovní ochrana je zbavila nejhoršího nebezpečí konkurence zvenčí i uvnitř cechu. Cechovně registrované dílny regulovaly rovnoměrně výrobu přiměřeně objemu poptávky a řada kompetenčních sporů, objevujících se ve 14. a 15. století, střežila hranice působnosti blízkých oborů. Na druhé straně potřeba plynulého zásobování cenově dostupnými druhy zboží základní spotřeby vyvolávala ve městech konflikty mezi konzumenty a cechy. Spotřebitelé se dožadovali "svobodného trhu", tj. cechovními pravidly neregulované nabídky zboží, kde konkurence snižovala drahotu. Takže k výsadním trhům s běžnými zemědělskými produkty (obilí, vlna, dobytek aj.), dřevem (dřevný trh) aj. přibýly již v druhé polovině 14. století týdenní trhy chlební, anebo byla zrušena cechovní regulace výroby i prodeje a zaveden svobodný trh masa aj. Přitom však cechovní systém pekařů a řez-

níků byl zachován a snažil se organizovat prodej na "masných krámech" nebo "chlebových lavicích" tak, aby z toho domácí řemeslníci organizovaní v cechů měli určité výhody proti cizí konkurenci. Té dovolili vlastně jen doplňovat zásobování města v případě nouze. V Jičíně patřily k nejvýznamnějším - cech řeznický, sladovnický, krejčovský, pekařský, tkalcovský a ševcovský. Společenství měšťanů roz-

ba Většího datí, půjčiti ráčil, aby každé léto na vždy... aby od každého koně, který táhne vůz kupectvím obtížený, peníze dva... přijímati a vybíratí mohlo." (SOA Jičín, Archiv města Jičína). Privilegium bylo uděleno na přímluvu Jiřího z Poděbrad, který od roku 1452 město Jičín a velišké panství vlastnil.

Za dlouhé vlády Trčků z Lípy (1487 - 1607) bohatl a rozvíjel se i samotný Jičín, který v této

nova smrt, 25. února 1634, znamenala náhlý konec velkolepého rozvoje města. Již na jaře téhož roku byly veškeré stavební práce zastaveny a mnoho zaměstnanců odešlo. Situaci zhoršilo i faktické bezvládní. V březnu 1634 zahájil císařský komisař Adolf Puchheim konfiskaci vévodova majetku a poté následoval švédský vpád.

Teprve v květnu 1635 převzali kumburské panství s Jičínem císařští komisaři a předali je Rudolfovi z Tiefenbachu, díky jehož prosbám povolil císař Ferdinand III. (1637 - 1657) 18. února 1639 pro snazší vyživení obce jeden týdenní trh na dobytek.

Roku 1678 oznámil Leopold I. (1657 - 1705) místodržícím, že Jičínu povolil nový výroční trh. 28. června 1689 sděloval magistrát vrchnosti, že trhy městečka Nechanic Jičínu nebudou na škodu. 8. ledna 1783 potvrdil Josef II. (1780 - 1790) jičínskými privilegia na roční a týdenní trhy. Na konci 18. století, 21. ledna 1794, potvrdil František II. jičínská privilegia, z nichž některá pozměnil. Trh se týkalo nařízení, že pokud případnou na den, jenž je zasvěcený, přeloží se na den nejbližší, buď před nebo po dni zasvěceném.

Mgr. Hana Fajstauerová



Pokladnice jičínských pekařů ze sbírek OMaG Jičín

členěné v cechy vytvářelo vlastní rituál, který upevňoval pospolitost a vyjadřoval kolektivní prestiž a vztah k náboženství. V těchto rituálech se začala objevovat ferule, jejímž prostřednictvím byla svolávána schůze korporace a to obchůzkou s ferulí. Ferule, jako insignie cechmistra, je odvozena od tzv. "žily" (právo, regiment, ferule, palice, kluka), která vyjadřovala pravomoc rychtáře. Ferule byla pletená z býčích šlach, na koncích oplétaná řemínky nebo byla celá potažená kůží.

V listinném materiálu je zmínka o jičínských trzích k r. 1455, kdy jsou zde doloženy dva výroční trhy. Tehdy Ladislav Pohrobek (1453 - 1457) udělil městu právo na rozšíření zdejších dvou výročních trhů. "...abychom zvláštního darování našeho města jeho (Jiří z Poděbrad) Jičín, majícímu roční jarmarky nebo - li trh na den svatých apoštolův Jakuba a Filipa, na den blahoslaveného apoštola Jaku-

době získal řadu privilegií, umožňující jeho hospodářský rozvoj. Dne 25. ledna 1558 udělil Ferdinand I. (1526 - 1564) Jičínu třetí výroční trh. Dne 15. září 1583 dává Burian Trčka z Lípy jičínským měšťanům právo svobodné vářky, šenku, obchodu se soli a osvobozuje je rovněž od platu z lázně a váhy za mlýn před Veliškou branou.

V roce 1607 připadl Jičín jednomu z nejbohatších českých šlechticů, Zikmundu Smiřickému. Po prohrané bitvě na Bílé hoře, 8. listopadu 1620, opustila Markéta Saloména, poručnice všech smiřických statků, Čechy. Ke konfiskaci majetku však nedošlo, protože na kumburské panství uplatnil dědický nárok po své matce Markétě, rozené Smiřické, Albrecht Václav Eusebius z Valdštejna, jemuž byly tyto statky roku 1621 zastaveny.

Albrecht z Valdštejna potvrdil městu roku 1623 privilegia a rozmnožil svobody. Valdštej-

Historie jičínských trhů v literatuře

Od dávných dob byl Jičín proslulý svými trhy, které bývaly bez nadsázky dostaveníčkem celého kraje.

První dva povolené výroční trhy v Jičíně byly konány 1. května /na den sv. apoštolů Filipa a Jakuba/ a 25. července /na den sv. Jakuba Většího/, později k nim přibývá trh podzimní, konaný v pondělí před sv. Havlem. Tradice uvedených termínů je zachovávána po dlouhou dobu - ještě v roce 1900 a shodně r. 1933 je oznamováno konání výročních trhů "v pondělí po Hromnicích /v únoru/, v pondělí po Jubilate, v pondělí po sv. Jakubě a v pondělí před sv. Havlem". Osamostatňují se trhy na dobytek /roku 1900 konány v pondělí před Josefem, v pondělí po sv. Trojici, v pondělí po jménu Panny Marie a první pondělí adventní/, kterých v průběhu doby přibývá.

Trhy téhodní /týdenní/ se konaly každé pondělí. Připadli téhodní trh na zasvěcený svátek, odložil se na první všední den "po svátku nejdříve příští".

Tradičním místem konání trhů byl odedávna přirozený střed města - velké náměstí, dobytčí trhy byly od roku 1649 přeloženy na náměstí novoměstské. F. Menčík v I. díle Dějin města Jičína popisuje jičínské trhy ve 14. a 15. století takto: "Trhy výroční a i týdenní odbyvaly se na náměstí asi tím způsobem jako posavad. Domácí řemeslníci měli tu zvláštní stánky, jako řezníci své

krámy. Kolik jich bylo, jest neznámo. I pekaři měli své krámy nebo kobky čili lavice. ...

Krámy ze dřeva zbudované stály na náměstí v jedné řadě, a sice od sloupu se zvonom, kterým dáváno bylo znamení, kdy měl trh započítí. I ryby se prodávaly na náměstí, naproti ulici Nerudově".

O každém pondělním trhu platilo, že nejdříve mohou domácí lidé a vrchnost k svým potřebám obilí kupovat, po kteroužto dobu vztyčen byl na radnici panský praporeček. O výročních trzích byl vyvěšován slaměný věchet.

V Jičíně se nejvíce obchodovalo s obilím a jetelovým a lněným semenem. Červený jetel dvousečný přivezl pryč r. 1631 ze Španělska na Jičínsko A. z Valdštejna. Údajně nejstarší český jetel /pěstovaný poprvé r. 1631 v poplužním dvoře Obora u Chomutického/, měl vynikající kvalitu a pověst - proto byl vyhledáván a také dobře placen. Jakost jičínských jetelů byla pryč výslednicí používání kvalitního semene i vhodných klimatických a půdních podmínek. V. Janoušek píše ve svých Dějinách města Jičína nad Cidlinou: "O trhu se vede od dávných časů obchod s polními plodinami, semenem lněným a jetelovým, kterýžto některá léta značně vyniká. Roku 1827 se urodilo tolik semena jetelového, že ho bylo více než za 300 000 zl. v Jičíně prodáno. Roku 1833 byl veliký obchod se



Jičínský trh na počátku století na fotografii J. Picka

semenem jetelovým, tak že v Jičíně 5 velkých pražských a 2 vratislavských obchodníci své sklady měli."

Pravdivost údajů z pera nadšeného amatérského dějepisce V. Janouška zřejmě těžko ověříme, jisté však je, že význam jičínských trhů neustále roste. V polovině května r. 1772 podává novobydžovský krajský hejman Fr. Sádlo z Vrážného guberniu návrh na přeložení sídla bydžovského kraje z Nového Bydžova do Jičína. Sádlo doporučuje Jičín pro jeho příznivější polohu, existenci poštovní stanice a jako jeden z důvodů uvádí i konání "důležitých obilních trhů v Jičíně".

Zmínky či popis jičínských trhů najdeme často ve vzpomínkách spisovatelů, historiků a dalších významných osobností, které v Jičíně pobývaly. Např. K. V. Rais píše v prvním dílu své knížky "Ze vzpomínek": "Jičínské pondělní trhy na obilí byly vždy proslulé: tříkráte v týdnu jsou trhy na potraviny a je zde též šest velkých trhů výročních s dobytčími."

V publikaci nazvané "Z dávného Jičína" vzpomíná ředitel Národní rady československé Augustin Seifert: "Těžké formancké vozy se sjížděly se všech stran do Jičína na Velké náměstí vždy už od soboty z měst okolních až od hranic zemských i z celého kraje až z Polabí na slavné daleko široko pondělní trhy obilní a semenářské /hlav-

ně jetelové semínko/ i zeleninu, různého řemeslného zboží textilního, hrnčářského a stavebního, v boudách i na četných stojancích výrobců a podobně i na trhy dobytka na náměstí novoměstském. Tim větší ještě byly čtvrtletní jarmarky, rozhojné na podzim množstvím ovoce k rozprodeji i k exportu za hranice. Frekvence o trhu trvala v Jičíně ještě i v úterý. Proto hlavně byla v Jičíně taková řada zájezdních hospod, z nichž největší byly: u Kokošků v Ráji, Řezníčkova u Konička, u Lorenců U české koruny, u Tůmů, u Andělů, u Steinfendů a v Lázních, na Novém městě atd. Vstříc těmto formanům, kteří už měli své

Konání trhů, jejich umístění, prodej i poplatky byly určovány závaznými pravidly. Tržní řád města Jičína vydaný nákladem městské obce v roce 1889 stanovuje dobu a místo konání trhů, výši tržních poplatků a pokut. Dočteme se v něm kdo a jaké zboží mohl v roce 1900 přivážet do města, na trhu prodávat a kupovat a obsahuje i paragraf o míře a váze. V kapitole nazvané Které věci na trhu prodávati jest zapověděno uvádí: "Všeliké potraviny, které buď nějakou přísadou zdraví škodlivou nebo jinak zkaženy jsou, tolikéž nezralé ovoce, leklé ryby, pošlí raci, nedospělá aneb v době hájení na trh přinesená zvíř, dozorstvem tržním zabaveny budou."



Za první republiky

pravidelně příjezdy, vyjížděly z Jičína pod silniční stoupání za Kbelnicí nebo k Dolnímu Lochovu pomocné příprky, aby naložené těžké vozy horské, jež často vozily také bedničky z domova jičínským studentům, provodily do zájezdních hostinců."

Těž v obchodu tržním se netrpí a dozorstvem tržním zabaveny budou všechny jiné potraviny a plodiny, jež přísadou, hyť i zdraví neškodnou, porušeny jsouce, k ošízení kupujících sloužití mohou, též i kroupené obilí, luštěníny a vařivo, dále semeno s pískem barveným neb jinými pří-

sadami smísené; rovněž ptactvo a vejce ptáků zákonem hájených. ..." Přestupky proti tržnímu řádu trestal starosta města společně se dvěma radními a to peněžitou pokutou až do výše 10 zlatých nebo vězením do 48 hodin.

Vzpomínku na jičínské trhy najdeme i ve fejetonu dlouholetého redaktora Náchodských listů - F. K. Zachovala: "Jičínské pondělní trhy na obilí bývaly nejslavnější v celém Podkrkonoší - pytle obilí bývaly na hromadách po celé délce a šířce pěkně vydlážděného náměstí. Obilí bylo narovnáno podle druhů a prodávalo se hromadně. Hlavními kupci byli bydžovští a vrchlabští židé, sedlák byl často utisknut, ale byl rád, jen když prodal. Jičínské pondělní trhy byly daleko vyhlášené a těšili se na ně kupci i prodávající. Venkovští rolníci z Jičína mnoho zpět neunesli: zaplatili daně, služné i "interesy" v záložnách, prodoužili ohavné směnky, a často ani nezbylo na zakoupení nějaké čepice nebo sukně pro panímámu."

Jedinečně vykreslená atmosféra jarmarku v rodném a milovaném Jivínku z pera Josefa Štefana Kubína upoutá i krásou mateřské češtiny: "V Jivíně byl šumný letní jarmark. To je dycky kus trhu, a jako kus pouti, a chcete-li i komedie. Tehdy, kdo může, utrhne se z domů, noha kvačí hbitěji, srdce pospíchá, i v oku zasvitly dychtivé plamínky. Každý se na něco těší, i ten, kdo nebude kupovat. Tady sto věcí ukojí oči, nasytí uši, udáť tu všechny zevle, okuky i divánky."

Z venkova, po okolních cestách se to jen hemží.

- Taky na Jarmark, taky?

- A bodejť ne! Dnes to budou v Jivínku dávat zadarmo.

- Jen máte-li hodnej pytel sebou.

- Trvám, že to v děraví možně unesu.

- Tak tak, cha cha.

A všickni nesou do města bublání holubů, šviřinky laštovek, kejhot hus, i ryk chlívů a stájí.

Konečně hlavní příval naplnil rynek, rozlil se do všech uliček mezi boudami, i po všech podloubích. A bylo najednou šumu, ruchu bylo velikého, hučí a kypí to všude, jako slapy za povodně. Oči se tlačí k vyloženému

zboží, těkají po něm s venkovskou mlsotou, a zřetelně hladaově hltají křeslo. Ladi to v nich touhyplně do všech škál.

To je věc, panenka na nebi! A těch tvářů, hlasů a úsměvů, na trakaři by to neuvěř. Tuhle někdo rozsypal pytlíček smíchu, tu zašvihl bič ječivého výkřiku. Kočičí kameny dlažby achají

něco na chvíli zvánilo, postojí, a zas dál. Hoho, někde to může být ještě lacinější! Holky plynou jako bělice, plaché oko se dotkne tuhle, tamhle, a už střílí někam do dále, je-li tu takový Pepík z Bukvice, Vašík z Podulše... Těší se, že domů půjdou v páru, milostné šero je ušetří dotěrných pohledů. ..."



Vánoční trh 14. prosince 1952

pod úder kovaných holí, cvakotou podkůvek, nebo se tulí pod šustotem škrobených sukni, pod drobnými výpatky. Je to pomalý kolot a zmatek nohou mladých i starých, jak se dotýkají a potýkají, tu v chvilce dohodě, tu v nehorázném šámmutí, až nebohé kuří oko zasykne do nebes.

Tetky se kolebou, gustují pozorným pohledem výklady, tu je

Tradice trhů pokračuje i po 2. světové válce - dokládá to i zápis v kronice města Jičína z roku 1952: "Výroční trh, konaný dne 4. února byl proti dřívějším letům již poněkud živější. Trhovců přijelo více, než se čekalo, a proto někteří si museli postavit trhovský stánek sami.

Věšinou se prodávaly samé drobnosti: knoflíčky, šněrovadla, tkanice, zrcátka apod. Ale byly



Jarmark na jičínském náměstí roku 1952

zde též látky na ženské a mužské šaty, různé zbytky a zástěry, ovšem dosud jen na ústřížky oděvních listků. V jednom krámu prodávali i barevné obrázky sv. Václava, Lešetinského kováře a loučení Havlíčka s rodinou, patrně z předválečné zásoby. Asi o půl jedenácté přijelo nákladní auto naložené smaltovaným kuchyňským nádobím, a třebaže nádobí bylo dosti drahé, bylo ihned vyprodáno. Trh se skončil asi ve 2 hod. odpoledne, kdy trhovci již sbalili své věci a odjízďeli.

Výroční trh 13. května se již poněkud blížil předválečným poměrům, co do množství nabízeného zboží. Bylo postaveno přes 100 stánků s nejrůznějším zbožím. Látky a šaty byly sice ještě na body, avšak prodávaly se i volně za ceny nepříliš zvýšené. Jinak veškeré zboží bylo volné. Koupěchtivých bylo hodně, hlavně z venkova.

Rovněž výroční trh 14. října byl početně navštíven. Zejména byl vystaveno mnoho nádobí, smaltovaného, plechového i aluminiového a skleněného zboží.

Zboží však bylo dosti drahé, a proto se mnoho nekupovalo s odůvodněním, že bude lépe vyčkat, až zboží bude levnější.

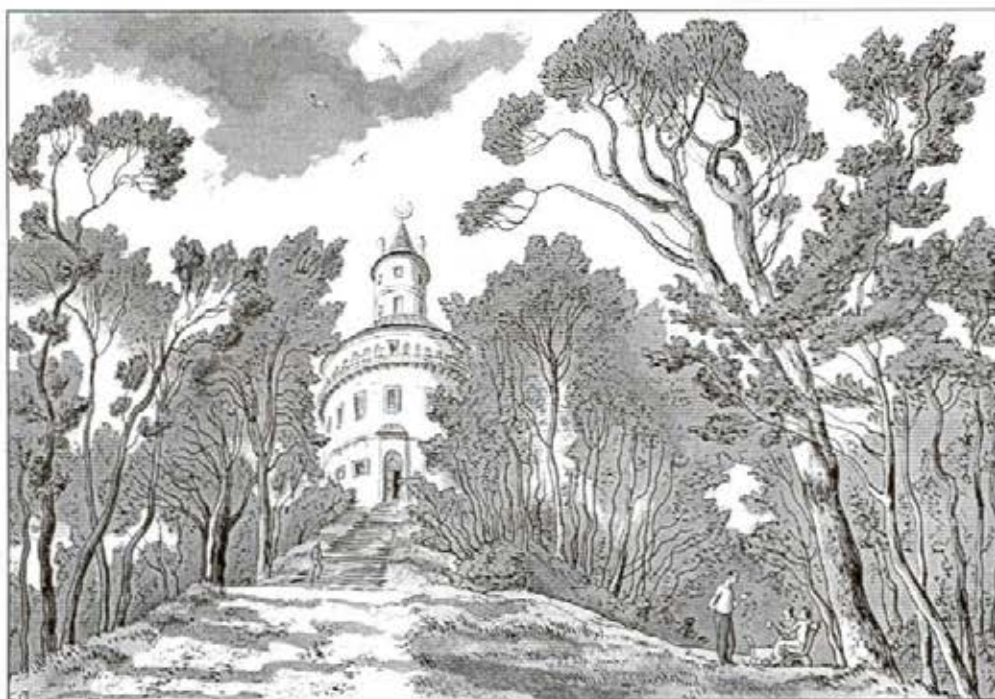
Tradice jičínských trhů se udržela až do současnosti. Konají se na Valdštejnově náměstí každou sobotu dopoledne a tak jako kdysi přinášejí nemalé zisky městské pokladně. /Podle sdělení ředitele Technických služeb se vybere z pronájmu plochy přes milion korun ročně/. Obdobně jako v minulosti zde platí Tržní řád - obecně platná vyhláška Města Jičína č. 3 z r. 1999, vydaná městskou radou v Jičíně. Ve srovnání s rokem 1900 je benevolentnější - výslovně zakazuje pouze prodej alkoholických nápojů.

Kromě pravidelných sobot ožívá dnes jičínské náměstí prodejním ruchem o vánocích, velikonocích a "pohádkových" trzích v době konání festivalu "Jičín - město pohádky". A stejně jako v minulosti zůstávají jičínské trhy pro mnohé jičínáky i "přespolní" nejen místem nákupu, ale i rozhovorů a setkávání.

J. Holá



Současné trhy



Cyril Bouda - zámek Humprecht

Humprecht báje a skutečnost

Přestože pan prof. Pekař shromáždil ve své "Knize o Kosti" v kapitole "Když se stavěl Humprecht" řadu spolehlivých údajů, je zámek dodnes obalován nejrůznějšími pověstmi.

Je velmi pravděpodobné, že čedičový kopec, na němž Humprecht stojí se původně nazýval Sobotka, a že snad mu jméno daly slovanské slavnosti slunovratu. Aspoň náš znamenitý archeolog Rudolf Turek takový výklad připouštěl. Za zmínku stojí, že i u polské Sobotky je také čedičový kopec, snad jediný v Polsku.

Stavba sama není barokní. Jde o typický manýrismus, tedy přechodný sloh mezi renesancí a ba-

rokem. Nemá nic společného se žádnou tureckou stavbou. Je totiž zachována podrobná stavební smlouva s Karlem Luragem /14. 12. 1615 - 12. 10. 1684/, italským stavitelem působícím v Čechách od r. 1638. Velmi pochybuji, že by v této smlouvě chybělo přání hraběte, aby stavba připomínala jakoukoli stavbu jinou. Modelem mohla být nějaká - snad benátská - vila, avšak staveniště si přímo vynutilo okrouhlý půdorys a tak vznikla stavba velmi originální, která se stala modelem pro stavby jiné. Italský vzor jistě stavebníkovi vyhovoval. Byl velkým ctitelem italské kultury. Snad i to, že si za manželku vybral krásnou italskou

markýzu snědé pleti /na císařském dvoře měla přezdívku "cikánka" nebo "mouřeninka"/ tkvělo v této jeho zálibě.

Ještě před stavbou došlo na staveništi k jakémusi církevnímu obřadu, který snad byl vyvolán stále se vracejícími legendami o pohanských obřadech na tomto místě prováděných. Je to však jen má domněnka a nechtěl bych vytvářet nové pověsti české.

K závažné změně celého exteriéru stavby došlo po požáru zámku, který byl zapálen bleskem na den sv. Petra a Pavla 29. června 1678. Zkáza byla veliká. C. Lurago byl tehdy už plně zaměstnán stavbou domu v Pasově, a tak Černín našel náhradu ve Francesco Ceresolovi, který již delší dobu pro Černiny pracoval. Došlo k řadě změn. Například ochoz, který v první verzi přiléhá k hraběcím pokojům v 1. patře, byl přenesen o patro výš.

Snad i ústřední věž vznikla až teprve tehdy. Zámek měl být letním sídlem celého Humprechtova dvora a měl i jeho italské manželce připomínat její vlast. Na špičce zámku byl vztyčen dvojitý kříž. Neměl i ten ochraňovat Humprecht od pomsty pohanských bohů?

Zámek byl obklopen oborou, chovala se tam i ušlechtilá zvěř. To snad dalo vznik úvahám o jeho loveckém účelu. Obory však byly dosti malé pro rozsáhlé lovy. Sloužily spíše tehdy obvyklým hrám panstva.

A konečně půlměsíc. Vetešník v Markvartické pamětnici zapsal: "1828 v pátek po Narození P. Marie, kteréž připadlo na úterý dne 11. září, před polednem, postaven jest nový měsíc na Humprechtě". Zpráva o tureckém vzoru pro Humprecht je už v Topografii Jaroslava Schallera z r. 1790. Dle místní tradice si umístění půlměsíce vyžádal na tehdejšího majitele panství polním maršálem Evženem hraběti Vratislavu Netolickém sobotecký děkan P. F. X. Schauer, ježmuž snad vadil kříž na profánní budově.

A tak půlměsíc, lesknoucí se na vrcholu Humprechta /dle Jar. Seiferta/ jako zlatá trubka upevnil a podpořil úvahy o tureckém vzoru pro zámek. Odtud vzniklo i srovnání s Galatskou věží, které se dostalo dokonce i do oficiálního akademického seznamu "Umělecké památky Čech", který je omyly a nedostatky proslulý. Vznikl i názor, že půlměsíc jako znamení antické bohyně Diany má být připomínkou manželky hraběte Humprechta, kterou však v době vztyčení půlměsíce už sotva kdo na Sobotecku pamatoval.

RNDr. Karel Samšíňák

Ohlédnutí za výstavami roku 2000



Přátelské setkání



Pojďte si hrát s panem malířem

GALERIE

Přátelské setkání regionálních výtvarníků proběhlo ve výstavních prostorách jičínské galerie v době od 15. 1. - 13. 2. 2000. Dvacet osm výtvarníků, jež spojuje přátelství a tvůrčí práce, vystavilo to nejlepší ze své tvorby a přilákalo velké množství návštěvníků.

Ve spolupráci s občanským sdružením K.L.E.E. v Ostravě by-

la připravena výstava **Pojďte si hrát s panem malířem** na období 17. 2. - 9. 4. Možnost sestavit si obraz z kostek, barevných kuliček, či vytvořit kresbu prstem do písku se ukázala být účinným pomocníkem pro seznámení se s dílem malíře Jana Zrzavého.

15. 4. - 25. 6. **Josef Jíra - Obrazy**. Po 23 letech vystavil Josef Jíra v jičínské galerii 33 obrazů - symbolů. Uhrančivé oči, oči a OČI. A spousty vděčných diváků. K takové výstavě není co dodat. Slavnostní vernisáže se zúčastnila i řada známých osobností.

Velký úspěch sklízela výstava **Krátký film dětem** připravená na prázdninové období. Scény z večerníků, loutkových pohádek a dětských filmů přitahovaly malé i velké diváky, kteří obdivovali díla mnoha autorů znamenajících pro český animovaný film základní hodnotu.

Termín, v němž mimo jiné probíhá festival "Jičín - město pohádky", jsme letos věnovali autorské výstavě **Zdeňka Milera**, autora tolik oblíbeného Krtka. Děti i dospělými oblíbená postavička se svými kamarády dovedli výstavní síň naplnit nebyvalou měrou.

Sítotisk není jen výstava plakátů, ale i nejpoužívanější tiskařská technika, kterou si návštěvníci mohou vyzkoušet přímo v prostorách galerie a odnést si tak malý, vlastnoručně vyrobený pohled. Vyhlášena byla i soutěž o nejlepší plakát s tématem Jičín - město pohádky.

VÝSTAVNÍ CHODBA

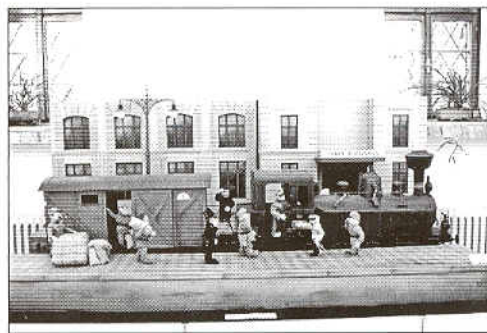
Výstava dobových pohlednic Jičína ze sbírky Ing. Karla Čermáka **Rozloučení s minulým stoletím /20.1-20.2./** byla příležitostí vzpomenout si, jak to vypadávalo před hotelem Paříž či Hamburk, nebo na Komenského náměstí či Čerově - a to bylo pro mnohé velmi nostalgické loučení se starými zlatými časy.

Mnozí by možná našlapovali opatrněji, kdyby věděli po čem chodí. **Nálezy ze středověkého Jičína** byly předmětem expozice, jejíž autorkou byla Eva Urychová, archeolog muzea. Výstava trvala od 24. 2. do 2. 4.

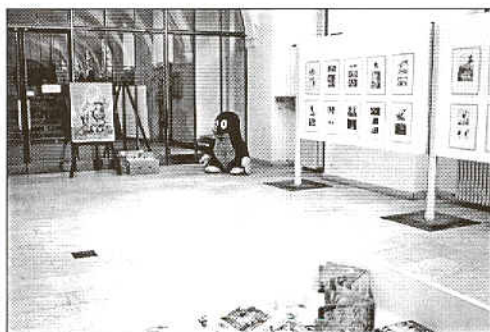
Jak zdobí vejce příroda a my jsme ukázali v termínu velikonočním /6. 4. - 7. 5./ Protopólem



Josef Jíra - Obrazy /vernisáž/



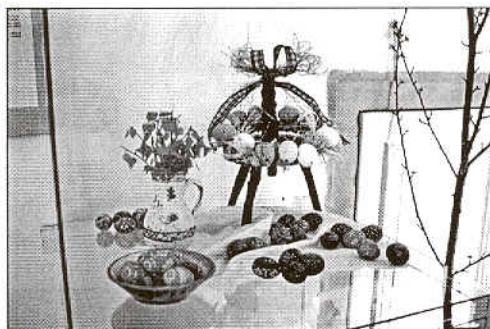
Krátký film dětem



Zdeněk Miler



Sítotisk



Jak zdobí vejce příroda a my



Orchideje Českého ráje



Albatros dětem



Keď si smutný, tak sa najedz!

podstatné části sbírky ptačích vajec přírodovědného oddělení muzea byly kraslice zdobené různými technikami lidskou rukou.

11. 5. - 11. 6. - **Orchideje Českého ráje** - shrnutí floristických výzkumů bylo základem scénáře výstavy připravené RNDr. L. Šoltysovou. Poprvé byly představeny herbářové sběry z muzejních botanických sbírek, doplněné vědeckými ilustracemi K. Hiska, J. Dohnala, V. Matoušové a K. Roseové - Folvar-

ské a živými květy.

Výstava **malované hedvábí** probíhající v době od 15. 6. do 16. 7. znamenala inspiraci především pro ženy. Příjemný materiál a neobvyklá technika byly objevem pro mnohé.

Při prohlídce výstavy **Albatros dětem** mohli návštěvníci absolvovat kvíz znalosti Starých pověstí českých, konala se soutěž o nejlepší reklamní text na téma Albatros + knihy a vlastnoručně sepsanou knihu. Psala

se i pohádka na pokračování /Každý návštěvník jednu větu/. Ti nejmenší mohli navštívit Maxipsa Fíka v jeho boudě nebo pobýt v perníkové chaloupce.

Rada **Keď si smutný, tak sa najedz!** byla zároveň pozvánkou na podzimní výstavu s ukázkami mnoha způsobů ukládání potravin na zimu. Její součástí, dalo by se říci slavnostní vernisáže, bylo muzejní Svatováclavské posvícení.

Věra Šejnová, foto: B. Jelínková

Do programu Okresního muzea a galerie Jičín byl pro letošní rok naplánován cyklus čtyř akcí. Za třemi je již v tuto chvíli možné se ohlédnout. Tematicky byly spojené ročními dobami, zvykoslovím a chtěly oslovit širší veřejnost mimo prostory samého muzea. Jedná se o jarní vynášení smrti, červnovou slavnost svatojánské noci, zářijové svatováclavské posvícení a adventní trhy plánované na druhý prosincový víkend.

Jarní svátek měl být připomenutím starého, původem pohanského zvyku, který na Jičínsku vymizel již kolem roku 1900. O obnovení zaniklého lidového obyčeje se podělilo muzeum se Základní uměleckou školou. Děti z jičínských i okolních škol byly pozvány na nádvoří zám-



Vynášení Morany
Foto: B. Jelínková 2000

ku, aby si tu vyrobily Moranu či Mařenu. Zájem byl značný, a tak vznikla pěkná řádka smrtků. Všechny pak umístěny na pilíři podloubí, vytvořily tak výstavní galerii už týden před vyvrcholením. V pátek 7. dubna si autoři pěkně nesli svou Moranu městem, na mostě pod Fortnou babu zapálili a hodili do Cidliny. Pod dojmem tohoto okamžiku chtějí účastníci takové vynášení smrti napřesrok opakovat. Team organizátorů je připravený. V osobě paní ředitelky Jaroslavy Komárkové, paní učitelky Ludmily Tmějové a Jany Nevrlé, které s dětmi Morany vyráběly, a paní učitelky Zdeny Svobodové, která připravovala slovesnou a muzikantskou část průvodu, muzeum získalo profesionální partnery. S nimi se můžeme pokusit vyřešit z hlediska historie možná bezprecedentní situaci: A sice poměrně silný a zároveň jaksi bezradný zájem o obnovu zvyku, kdy není nač přímou navázat, kdy se neví co přesně dělat a co při tom říkat... Problém odborný, pro etnologa (máme

Čtvero ročních dob

připustit očividné moravismy, které by tak dobře pomohly vyplnit vakuum?), ale zároveň i problém sociologický, jehož výrazem je postkomunistické hledání identity.

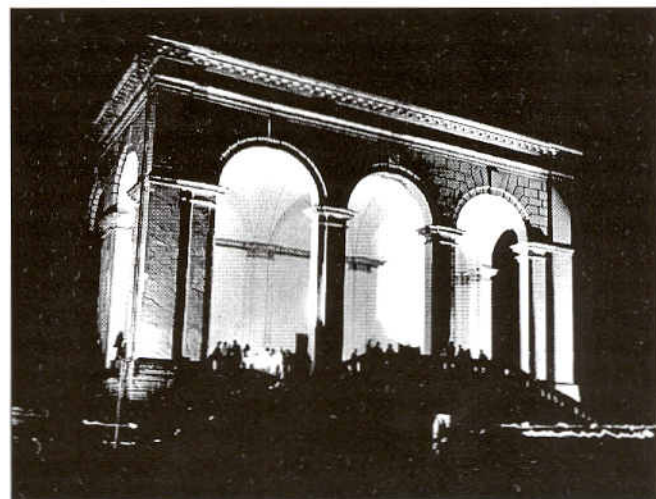
Slavnosti svatojánské noci byly v praxi OMaG zcela novým projektem. Do interiéru města bylo instalováno 13 výstav a situací, které si návštěvníci mohli nacházet podle mapy a volit si cesty i délku prodlévky na jednotlivých místech. Instalace měly navodit zážitek nových souvislostí, vnímaných na známém místě, připomenout zapomínané okamžiky historie města a okolní krajiny. Přes průtř, která se po desáté hodině večerní strhla, mnoho návštěvníků došlo se svíčkami do ložnice, kde vyslechlo koncert barokní hudby p. Viléma Valkouna a Jana Novotného, shlédlo světelné a pohybové představení mamypapy Praha. Odtud odcházeli návštěvníci lipovou alejí lemovanou rozřázanými pochodněmi (to díky obdivuhodnému nasazení a organizaci studentů Lepařova gymnázia). O půlnoci středoevropského času se v zámeckém parku uskutečnilo představení Shakespearova Snu noci svatojánské v nastudování Bohnické divadelní společnosti Praha. Bylo nám předem jasné, že v projektu, který nepůsobí na návštěvníky náraz, nýbrž je vysílá na samostatnou cestu za vlastními objevy a prožitky, se bude hodnocení celého podniku s každým návštěvníkem lišit, často diametrálně. Proto bych chtěl vyzvednout klad, o němž nemůže být sporu. Při organizování došlo k širokému propojení mnoha institucí a lidí, kdy bezmála samo město Jičín (!) tvořilo komunitu. Obrovský dík a uznání patří studentům Lepařova Gymnázia, Technickým službám města Jičína, Arciděkan-skému úřadu v Jičíně, AGS Jičín, Sklopisku Střeleč, Občanskému sdružení Ložnice, sboru Smetana, odboru kultury MěÚ Jičín, Musice Amabilis Jičín, Základní umělecké škole Jičín, K-klubu Jičín, Františku Matějkovi - autodopravci, Ing. Miloši Řehákoví, osvětlovačské skupině vrchu Zebína pana Nováka, mamě-papě Praha, DAMU a AVU Praha. Projekt vznikl díky podpoře Open Society Fund Praha, MěÚ Jičín a ministerstva kultury ČR. Pro OMaG bylo etí i radost s těmito partnery spolupracovat.

Svatováclavské posvícení uspořádané 30. září na nádvoří zámku ve

spojitosti s vernisáží výstavy Keď si smutný, tak sa najedz! se jeví jako nejproblematičtější akce celého cyklu. Původní myšlenkou bylo uspořádat výstavu zachycující způsoby ukládání potravin na zimu, ale v první řadě ji uspořádat jako výsta-

vy/ na nádvoří zámku, doprovázené tradičními posvícenskými zvyky shazování kozla a stínání kohouta (samozřejmě, že netekla krev!), dávají tušit, že posvícení se chytlo. Více rozšířit propagaci, navázat na to, co letos vyšlo. Angličané prý říkájí: Podruhé - to už je tradice!

Dovolím si tu ocenit své kolegy z jičínského muzea, kteří škrábali



Svatojánská noc

Foto: P. Charousek 2000

vu nikoli muzea, ale výstavu občanů. Výstavu z domova přinesených exponátů, kompotů, marmelád, nálevů a vytvořit přehledku dovedností, tradičních rodinných receptů. Chtěli jsme zkrátka nabídnout výstavní chodbu muzea jako prostor či hřiště pro "utkání", místo, kde by proběhla burza receptů a kde při společné a posvícenské zábavě bychom mohli ocenit neobyčejné bohatství podzimních darů přírody a uvědomit si, kolik umu a inspirace najdeme v kuchyni u sousedů. Bohužel, přes opakované výzvy v médiích - už od jara tohoto roku - jsme obdrželi jen

brambory, nosili dřevo, svázeli židle a stoly, zdobili nádvoří a připravovali program. Děkujeme přátelům, kteří pomohli: Jiřímu Wildovi, Vladěce Matějkové, Josefu Novotnému, panu učitelce Štefanu Hudecovi, Pavlovi Paříkovi, drakům Robertu Smolikovi a Lukáši Bílkovi a Renatě a Martinu Lhotákovým za zapůjčení kolotoče.

A adventní trhy? Tak jako loni a předloni budou možnosti prohlédnout si výrobky řemeslníků, sehnat pěkné, nápadité dárky. Avšak letos nově má být zámecké nádvoří místem pro všechny, kteří se chtějí ve



Svatováclavské posvícení

Foto: B. Jelínková 2000

na deset exponátů. A tak výstava nemá tento sousedský a současně i akterský rozměr. Nicméně radostný průběh posvícení /vernisaže výsta-

vánočním shonu i na chvíli zastavit. Kdo půjde za zvukem dud, má ho najít.

Jaromír Gottlieb

OBSAH MUZEJNÍCH NOVIN V ROCE 2000

Číslo 17 - Markvartice

Turčín, O.: Dějiny Markvartic	1-5
Ulrychová, E.: Archeologické nálezy z Markvartic	6
Samšíňák, K.: Památky Markvarticka	6-7
Smolík, M.: Kostel sv. Jiljí	7-8
Há+Ká: Památky	8-9
Šoltysová, L.: Markvartické lipy	9
Linková, D.: Lidová architektura v Markvarticích, Spářeních a Mrkvojedech	10-11
Zíková, P.: Příroda okolí Markvartic	12
Šoltysová, L.: Rozkvetlé louky v české krajině	12-13
Šoltysová, L.: Z muzejního herbáře. Bukovník vápencový	12
Kořínková, J.: Osobnosti	13-14
Fejfar, V.: Století jičínského tenisu	15-18
Úlehla, V.: Ještě k historii jičínského gymnázia	18
Rodr, J.: Jičínsko v síti světoběžníků	19-20
Samšíňák, K.: Jak Kost zbořena nebyla	21
Fajstauerová, H.: T.G. Masaryk v Jičíně	22-23
Há: Za prof. MUDr. A. Fingerlandem	23
Počasí v roce 1999	24

Číslo 18 - Vrbice (Hradištko, Stříbrnice)

Turčín, O., Fajstauerová, H., Splitek, V.: Dějiny Vrbice /Hradištko, Stříbrnice/	1-8
Ulrychová, E.: Archeologie	8-9
Památky	9-12
Linková, D.: Venkovská zástavba ve Vrbici, na Hradištku a ve Stříbrnici	12-13
Splitek, V.: Osobnosti	13
Zíková, P.: Příroda	13
Vrbice ve vzpomínkách a fotografiích	14-15
Hofmanová, J.: Vynikající český skladatel a klavírista Běda Křídlo	16-17
Fajstauerová, H.: Jičínské trhy pohledem udílených privilegií	17-18
Holá, J.: Historie jičínských trhů v literatuře	18-20
Samšíňák, K.: Humprecht - báje a skutečnost	21
Šejnová, V.: Ohlédnutí za výstavami	21-22
Gottlieb, J.: Čtvero ročních dob	23

"Dej nám Pánbůh zdraví, v tom Jičínském kraji!"
přeji s J. Š. Kubínem do příštího tisíciletí muzejníci.

Vydání tohoto čísla podpořili:

AUTOSKLO
SERVIS JIČÍN
Konecchlumská 513 (areál TATRY) - 506 01 JIČÍN
prodej a montáž autoskel
čištění interiérů a exteriérů
0433/523 109
... u nás nejlevněji!!!

BROKER COMPANY s.r.o.
zprostředkovatelská a obchodní činnost
**Pojištění
a likvidace škod**
Pod lipami 893 • 506 01 Jičín
tel.: 0433/533844 • 0603/545905

TISKÁRNA
RK TISK
JIČÍN
Ing. Roman Pekárek
ul. Svatopluka Čecha 903, 506 01 JIČÍN
tel./fax: 0433/532836, 535024
e-mail: rktisk@postajicin.cz • http://www.rktisk.cz

MAVE JIČÍN a.s.
se sídlem v Soběrazí, 507 13 ŽELEZNICE
vyrábí a dodává:
chovné kuřice, slepice a vejce
jatečné vepře a selata
organická hnojiva
tel.: 0433/532876 • fax: 0433/532872

MIKRO
JINDŘICH CHRAMOSTA
zahradkářské potřeby, keramika,
ovocné a okrasné stromky, chaty,
džozba, obklady
Jičín, Dolníká 166, tel.: 0433/23448
eurotel: 0602/311246

PENSION
RESTAURANT
Lucie
Fágnerova 197 • 506 01 Jičín • tel.: 0433/531192

Obchodní firma Jiří Vinklár
• prodej akumulátorů
• ND nákladní vozidel IAZ, KAROSA
• ND pro veš, a návěsy
• ND BPW, SAF, ROR, Frisnau
• ND DAF, VOLVO, SCANIA
• prodej brzdového, obložení FERODO
• zvlášť RINGFEDER
HRADECKÁ 415, Jičín, tel.: 0433/535970, tel/fax: 0433/535938
NA TOBOLCE 251, Jičín, tel.: 0433/23523

FOTO ULLRICH®
10 let
v Jičíně
Palackého 62 • 506 01 Jičín • tel.: 0433/524209 • fax: 0433/525379
http://www.fotoullrich.cz • e-mail: info@fotoullrich.cz

KOBIT
S.R.O.
stroje pro údržbu a opravy silnic

K STYL JIČÍN
NABÍZÍ: dámské, pánské,
dívčí, ženské a dětské oděvy
točené zboží a klobouky.
Provádíme zakázkové šití, opravy
a úpravy i domácnostních oděvů.
VALDŠTEJNOVO NÁM. 61, 506 01 JIČÍN
Tel. 0433 21652

cestovní kancelář
consultour
• Chorvatsko, Itálie, Španělsko
do aperturů a hotelů s odjezdem z Jičína
• denní zájezdy na poslední chvíli
• katalogy a prodej zájezdů CK FISCHER
Žitkovo nám. 6 • 506 01 Jičín • tel/fax: 0433/522015, 533261
http://www.consultour.cz • e-mail: info@consultour.cz

KNIHKUPECTVÍ
* U PAŠKŮ *
Valdštejnovo nám. 61, 506 01 Jičín
zajišťuje prodej beletrie, naučné
a dětské literatury, časopisů, audio, video
a CD-ROM nosičů, reprodukcí obrazů,
grafik, uměleckých děl a pohlednic
Tel.: 0433/532267

Muzejní noviny vydává 2x ročně Okresní muzeum a galerie v Jičíně

Redakce: knihovna OMaG, Valdštejnovo nám. 1, 506 01 Jičín, tel/fax.: 0433/532204, IČO: 084549

K tisku připravili: J. Holá a J. Kořínková • grafická úprava: lb's /www.lb's.cz/ • tisk: RK TISK Jičín /www.rktisk.cz/

Evidenční značka: 14/R 68. Prosinec 2000

OBSAH MUZEJNÍCH NOVIN V ROCE 2000

Číslo 17 - Markvartice

Turčín, O.: Dějiny Markvartic	1-5
Ulrychová, E.: Archeologické nálezy z Markvartic	6
Samšíňák, K.: Památky Markvarticka	6-7
Smolík, M.: Kostel sv. Jilji	7-8
Há+Ká: Památky	8-9
Šoltysová, L.: Markvartické lpy	9
Linková, D.: Lidová architektura v Markvarticích,	
Spařencích a Mrkvojedech	10-11
Ziková, P.: Příroda okolí Markvartic	12
Šoltysová, L.: Rozkvetlé louky v české krajině	12-13
Šoltysová, L.: Z muzejního herbáře. Bukovník vápencový	12
Kořínková, J.: Osobnosti	13-14
Fejfar, V.: Století jičínského tenisu	15-18
Úlehla, V.: Ještě k historii jičínského gymnázia	18
Rodr, J.: Jičínsko v síti světoběžníků	19-20
Samšíňák, K.: Jak Kost zhořena nebyla	21
Fajstauerová, H.: T.G. Masaryk v Jičíně	22-23
Há: Za prof. MUDr. A. Fingerlandem	23
Počasí v roce 1999	24

Číslo 18 - Vrbice (Hradištko, Stříbrnice)

Turčín, O., Fajstauerová, H., Splitek, V.:	
Dějiny Vrbice /Hradištko, Stříbrnice/	1-8
Ulrychová, E.: Archeologie	8-9
Památky	9-12
Linková, D.: Venkovská zástavba ve Vrbici,	
na Hradištku a ve Stříbrnici	12-13
Splitek, V.: Osobnosti	13
Ziková, P.: Příroda	13
Vrbice ve vzpomínkách a fotografiích	14-15
Hofmanová, J.:	
Vynikající český skladatel a klavírista Běda Křídlo	16-17
Fajstauerová, H.:	
Jičínské trhy pohledem udílených privilegií	17-18
Holá, J.: Historie jičinských trhů v literatuře	18-20
Samšíňák, K.: Humprecht - báje a skutečnost	21
Šejnová, V.: Ohlednutí za výstavami	21-22
Gottlieb, J.: Čtvero ročních dob	23

"Dej nám Pánbůh zdraví, v tom Jičínském kraji!"
přeji s J. Š. Kubínem do příštího tisíciletí muzejníci.

Vydání tohoto čísla podpořili:

AUTOSKLO
SERVIS JIČÍN
Konečnická 513 (areál TATRY) - 506 01 Jičín
prodej a montáž autoskel
čištění interiérů a exteriérů
0433/523 109
mobil: 0603-939463
... u nás nejlépejší!!!

BROKER COMPANY s.r.o.
zprostředkovatelská a obchodní činnost
**Pojištění
a likvidace škod**
Pod lipami 893 - 506 01 Jičín
tel.: 0433/533844 • 0603/545905

TISKÁRNA
RK TISK
J I Č Í N
Ing. Roman Pekárek
ul. Svatopluka Čecha 903, 506 01 Jičín
tel./fax: 0433/532836, 535024
e-mail: rktisk@postajic.cz • http://www.rktisk.cz

MAVE JIČÍN a.s.
se sídlem v Soběrazí, 507 13 ŽELEZNICE
vyrábí a dodává:
chovné kuřice, slepice a vejce
jatečné vepře a selata
organická hnojiva
tel.: 0433/532876 • fax: 0433/532872

MIKRO
JINDŘICH CHRAMOSTA
zahrádkářské potřeby, keramika,
ovocné a okrasné stromky, chaty,
dřezba, obklady
Jičín, Dolníka 166, tel.: 0433/23448
eurotel: 0602/311246

PENSION
RESTAURANT
Lucie
Fügnerova 197 • 506 01 Jičín • tel.: 0433/531192

Obchodní firma Jiří Vinklár
• prodej akumulátorů
• ND nákladní vozidel IAZ, KAROSA
• ND pro veš, a návěsy
• ND BPW, SAF, ROR, Fruehauf
• ND DAF, VOLVO, SCANIA
• prodej brzdového, uložení FERODO
• závěsy RINGFEDER
HRADECKÁ 415, Jičín, tel.: 0433/535978, tel/fax: 0433/535938
NA TOBOLCE 251, Jičín, tel.: 0433/23523

FOTO ULLRICH®
10 let
v Jičíně
Palackého 62 • 506 01 Jičín • tel.: 0433/524209 • fax: 0433/525379
http://www.fotoullrich.cz • e-mail: info@fotoullrich.cz

KOBIT
s.r.o.
stroje pro údržbu a opravy silnic

K STYL JIČÍN
NABÍZÍ: dámské, pánské,
dívčí, ženské a dětské oděvy
kolékové zboží a klobouky.
Provádíme zakázkové šití, opravy
a úpravy i domácnostních oděvů.
VALDŠTEJNOVO NÁM. 73
506 01 JIČÍN
Tel. 0433 21652

cestovní kancelář
consultour
• Chorvatsko, Itálie, Španělsko
do apartmánů a hotelů s odjezdem z Jičína
• denní zájezdy na poslední chvíli
• katalogy a prodej zájezdů CK FISCHER
Žitkovského nám. 6 • 506 01 Jičín • tel./fax: 0433/522015, 533261
http://www.consultour.cz • e-mail: info@consultour.cz
* jedle mládežnicko žensk

KNIHKUPECTVÍ
* U PAŠKŮ *
Valdštejnovo nám. 61, 506 01 Jičín
zajišťuje prodej beletrie, naučné
a dětské literatury, časopisů, audio, video
a CD-ROM nosičů, reprodukcí obrazů,
grafik, uměleckých děl a pohlednic
Tel.: 0433/532267